HOSPODÁŘSKÁ KNIHOVNA

č. 6.

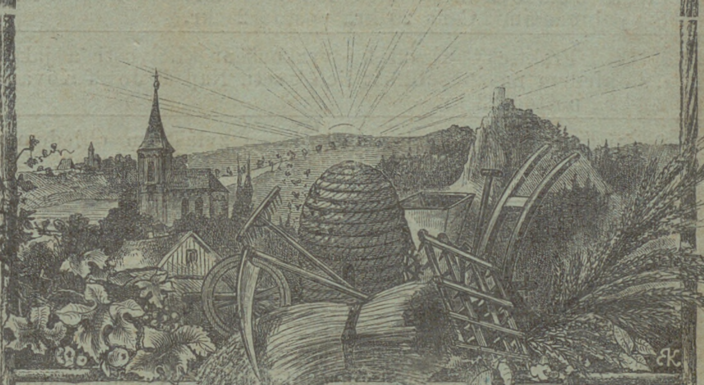
Holubářství.

Poučení o chovu všeho druhu holubů, jich ošetřování, krmení a líhnutí, s uvedením jich nemocí a léčení.

Pro české hospodáře a milovníky holubů sepsal

MUDr. **Vladislav Šír.**

Vydání druhé, doplněné. S četnými vyobrazeními.

A. REINWART
knihkupectví • nakladatelství
V PRAZE.

Cena 1 koruna.

HOLUBÁŘSTVÍ.

Poučení o chovu všeho druhu holubů, jich ošetřování, krmení a líhnutí, s uvedením jich nemocí a léčení.

Pro české hospodáře a milovníky holubů

sepsal

MUDr. **Vladislav Šír.**

Vydání druhé, doplněné. S četnými vyobrazeními.

(Hospodářské knihovny č. 6.)

V PRAZE.
Knihkupectví A. REINWART, nakladatelství.
1900.

Předmluva k vydání prvému.

O holubech a holubářství byla překrásná a drahocenná díla zvláště v Anglii vydána, v nichžto nejen obšírný popis, ale i barvotiskové obrazy přemnohých holubů jsou obsaženy. Díla ta byla i do jiných jazyků přeložena, ovšem v zemích, kde holubářství v nejlepším je rozvětu, jako na př. v Belgii, Holandsku a Francii. U nás v Čechách však holubářství posud málo se pěstuje, aspoň ne tak, jak by provozovati se mělo a proto také by asi málo kdo několik zlatých na knihu o holubářství vydal.

Proto však by přece měl každý, kdo holuby chovati chce anebo již — jak obyčejně, nedokonale — chová, něco důkladnějšího o holubech věděti, aspoň nejhlavnější druhy jejich znáti, aby si z nich k chovu vybrati mohl. Měl by také, nežli si holuby zakoupí, pro ně vhodné holubníky si zaříditi a konečně i věděti, jakým způsobem mají se holubi ošetřovati a když onemocní, jak je opatrovati.

To vše přináší stručně tento spis, jejž si každý snadno zakoupiti může i doufáme, že nejen holubářům začátečníkům, ale i zkušeným jich chovatelům za rádce sloužiti bude a k rozkvětu holubářství v Čechách přispěje. Nechť tedy poslouží prozatím nežli holubářství u nás rozkvete, aby bylo možno pomýšleti na vydání velkého a nákladného díla.

Spisovatel.

Předmluva k vydání druhému.

Předkládajíce českým hospodářům a holubářům vydání druhé, oblíbeného „Holubářství" zesnulého odborného spisovatele MUDra Vlad. Šíra, chceme jen několika slovy zmíniti se, že české holubářství v posledních letech teprve počíná se zvelebovati tak, jak skutečně zasluhuje. Konečně přece u nás počíná se nahlížeti po příkladu jiných národů, že zdárný a účelný chov holubů není pouhým sportem, za jaký se až do nedávna považoval, ale jak jest i velice výnosným odvětvím hospodářství.

Přáli bychom si, aby vnikla obliba chovu holubů do nejširších vrstev lidových nejen na venkově, ale i ve městech.

Spis tento populárně psaný může byti k chovu dobrým vodítkem a že jest uznaným, o tom svědčí potřeba vydání druhého, které tuto českým holubářům předkládáme.

V Slovanské Praze v lednu 1900.

Nakladatelství.

O holubech vůbec.

Zdali holubi, jichž nesčíslné druhy sobě člověk pro domácnost vychoval, z nějakého snad vymřelého druhu pocházejí, nebylo vypátráno. Bratří mnohých zdomácnělých druhů žijí posud divoce ve světě, těšíce se z plné svobody. Tak i náš domácí nebo polní holub nejspíše jest odrůdou holuba skalního (Columba livia), který zvláště v jižních zemích je domovem a po němž zachoval si vlastnost, že se vyhýbá stromům a křovinám, na něž nikdy nesedá. Na příhodných skalách kolem středozemního moře, u Terstu, dále podél Řecka, celé Italie, Francie a Španělska se vypínajících žije v hojných počtech. V hořením Egyptě hnízdí i ve vesnicích, kde pro něho zvláštní vížky stavějí, ano v každém stavení hoření patro mu přenechávají. V Čechách také kdysi hnízdil a sice na jižním svahu Krkonošských hor, blízko Janských lázní.

Holub náleží zajisté mezi nejstarší společníky člověka, který vzhledem k jeho mírné povaze hleděl ho k sobě upoutati, což se mu také snadno podařilo. Holub totiž není nikdy příliš divoký, spřátelí se brzo s člověkem, zvláště spozoruje-li, že nemíní mu léčky strojiti. Často viděti lze divoké, neb zdivočilé holuby na otevřených, lidmi navštěvovaných místech, jak s domácími holuby roztroušené zrní svorně sbírají.

Mezi nejstarší zprávy o holubech náleží zpráva o holubici, kterou Noe z archy vypustil a která s olivovou ratolestí se mu do ní zase vrátila. Židé 1000 let před Kristem přinášívali bílé holuby za oběť. Někteří národové pohanští prokazovali holubici božskou poctu. V písmě svatém často bývá zmínka o holubici jakožto symbolu mírnosti, čistoty, lásky a upřímnosti.

Mohamedáni ctili holuby jakožto posly nebes, kteří Mohamedovi božskou vůli ohlašovali. Ve starověku byl chov holubů znám zvláště národům u středozemního moře bydlícím. Jeden z nejstarších spisovatelů, který o chovu holubů větší dílo napsal, byl kartaginský vojevůdce Mago, žijící za doby perského krále Cyra, 401 let před Kristem. Chov holubů byl u Římanů velmi oblíben. Tak zmiňuje se Varro o holubnících, velkých to věžích v nichž až 5000 holubů bylo pěstováno. Holubí trus považován a ceněn za nejlepší hnojivo, zvláště v Egyptě a Persii, kdež ku pěstování melounů výborně se hodí, pročež počet holubů a věží pro ně vystavěných je v obou zemích ohromný. Pouze v okolí Ispahanu bylo ku konci 17. století více než 3000 holubích věží. Egypťané, Peršané, Řekové, Římané a jiní staří národové užívali holubů ku donášení všelikých poselství. Sultan Nureddin Mahmud 1174 a později Kalif Achmed Alcaser Livid z Bagdadu r. 1225 zavedli velkolepé holubí pošty. Nejdéle se pošty ty udržely na východě, odkudž křižáci přivezli holuby vycvičené do Francie, Italie a Německa. V 16. a 17. století vymizely holubí pošty. Teprve ku konci 18. století počaly se znovu zřizovati a v nynější době dále se zřizují.

U všech slovanských národův byli holubi oblíbeni a často opěváni, zvláště pak u Rusů, kteří prý holubího masa ani nejedí z úcty k duchu svatému, který se v podobě holubice zjevil a v podobě té se i zobrazuje. –

Zdá se, že v Čechách bylo holubářství již na vyšším stupni svého vývinu nežli je nyní, nebo je známo, že bývaly u nás zvláštní holubářské cechy, jichžto členové mívali zvláštní slavnosti. Odpoledne o masopustním úterku ubírali se holubáři měštští, za maškary přistrojení, za zvuků hudby z obydlí svého staršího, který býval na rok volen. Před nimi nesl šašek na zádech velkou, pestře ozdobenou klec, holuby naplněnou; každý pak holubář měl v ruce klícku s párem holubů. Průvod táhl městem a u domu toho kterého městského hodnostáře vždy se zastavil. Šašek postavil velkou klec na zem a holubáři kolem ní prováděli zvláštní tanec. Naposledy zastavil se průvod před domem nově zvoleného staršího, a za provolávání různých hesel byli

holubi ze všech klícek vypuštěni. Potom byla hostina, po níž holubářové tancem v hospodě slavnosť svou ukončili. Poslední takovýto masopustní úterek slaven byl r. 1848 ve Vamberku.

Holubi živí se hlavně zrním, při čemž nejsou právě vyběrační; zobají kukuřici, hrách, ječmen, pšenici, vikev, pohanku, jakož i semena rozličného plevele; také sbírají jahody a bobule, jalovec, brusinky a j. někdy oštipují listy zelenin, zvláště pak rádi šťovík. Jelikož holubi rádi lítají, nezdrží se doma dlouho, hledají si letního času na polích a lukách stále potravy, tak že se hospodář v tomto ohledu o ně příliš starati nemusí. Také rádi sůl a sanytr a nemají-li ho, zobají písek a hlínu v otevřených záchodech na místech, kde se častěji močí.

Holubi milují čistotu a vždy čerstvý nápoj, tak že zalétají často daleko od svého holubníka ku pramenům a potokům, aby tam žízeň uhasili a se vykoupali.

U holubů panuje jednoženství; obyčejně má každý holub svou holubici, jížto zůstává věren po celý život; jen tenkráte urvala-li mu ji smrt, shání se po jiné družce. Tak se chová i holubice.

Na jaře, jakmile teplejší počasí nastalo, obyčejně v březnu, počnou se holubi pářiti a holubice vejce snášeti, což trvá až do zimy. V teplých holubnících pářejí se holubi i v zimě a odchovávají svá mláďata také dobře.

Dříve než první vejce snese, upravuje si holubice hnízdo, snášejíc slabé proutí, slámu a suchou trávu, což na hnízdě zobákem urovnává. Holub ji při tom stále provází a pomáhá. Asi za 9 neb 10 dní snese holubice první vejce a za tři dny potom obyčejně druhé. Zřídka kdy snáší pouze jedno nebo tři vejce. Bohumil Bauše uvádí přesné kladení vajec takto: První vejce holubice snese večer mezi $4\frac{1}{2}$ — 7 hodinou. Následující den vynechá. Druhé vejce pak snese den na to mezi 1 – 2. hodinou.

Na vejcích sedí pak staří střídavě, holnbice obyčejně od 3 hodin odpoledne až do 9 hodin ráno, ostatní čas holub. Toto střídavé sedění nelze však přesně vymeziti. Některý holub nasedá teprve o 10 hodině a a přepustí holubici místo až o 4. hod odpoledne. Ne-

ní-li do té doby holubice nakrmena, čeká třeba ještě půl hodiny.

Vylíhnutá holoubata mají na těle jasnožluté pejří, veliké, vyboulené a zavřené oči, naběhlý měkký zobáček a nadmuté bříško. Teprve devátý den otevrou se jim víčka oční, zobák a bříško nabývá souměrnějšího tvaru, na křídlech a v ocasu vyráží silnější peří. Po celou tu dobu zahřívá je holubice střídavě s holubem tělem svým a krmí je bílou tvarohovitou kaší, která v jich voleti poslední čas hnízdění se utvořila. Později krmí staří holoubata teprve zrním, dříve ve voleti rozvlhčeným. Tímto způsobem odchovají holubi svá holoubata sami a hospodář je starosti zbaven. Asi za 14 dní jsou již holoubata tak dalece opeřena, že nepotřebují zahřívání starých i vylézají z hnízda, obyčejně za dne, a chodí nejapně kolem něho, na noc pak do hnízda se zase vracejí.

Za 4 neděle po vylíhnutí se holoubata obyčejně vyvádějí, což se řídí dle toho, jak jsou vyvinuta, zda-li dobře krmená a silná nebo snad slabá. To posoudí nejlépe staří holubi sami; znamenají-li, že mláďata jsou tak pevná, že by hnízdo opustiti a na střechu se odvážiti mohla, vybízejí je zvláštním vrkáním aby za nimi šla na šlapačku, pak i dále, stále při tom pečujíce, aby se jim žádná nehoda nestala. Potom je cvičí v letu a sbírání pokrmu. Za šest neděl rozeznávají se od starých jedině svým pískáním, zvláštním kýváním hlavou a zdlouhavějším, nejistým ještě sbíráním zrní. Po čtyřech měsících jsou však úplně dospělá a vylíhla-li se záhy z jara, mají již někdy na podzim mladé. Ranná, pěkná holoubata nechávají se vyvésti na plemeno. Některý pár holubů vychová za rok 12—14 holoubat. Někdy snáší holubice na novo vejce dříve, nežli mláďata hnízdo opustila, jindy brzo po vyvedení mláďat. Až do čtvrtého roku jsou holubi nejplodnější.

Z jara ztrácejí holubi menší peří a na podzim když přestali na vejcích seděti, vypadávají jim větší a silnější péra z křídel a z ocasu; dostávají nové peří nebo pelichají. Pelichání trvá u starých holubů 3—4 neděle, u mladých nebo zavřených i delší čas. U holubů děje se pelichání tak znenáhla, že při tom i lítati mohou; peří totiž zvolna jedno po druhém vypadává, tak

že nové peří zatím vždy na polo jest již vyvinuto. Při pelichání soustředí se všechna činnost tělesná k nahražení peří, tak že všechny ostatní výkony, jako snášení vajec a j. na čas ustávají. Při tom bývají holubi slabší, smutnější a choulostivější než jindy, snadno také podlehnou nějaké nemoci, nedostane-li se jim včasného a patřičného ošetřování. Zvláště má postaráno býti o suchý teplý byt, o dobrou vydatnou stravu a železitý nápoj. Vystoupí-li pelichání příliš prudce, mohou holubi náhle vysíliti ano i pojíti. Až posud je spor o tom, jsou-li holubi užiteční či škodní. Holubář ovšem se jich statečně zastává, však soused jeho, holubů nepěstující, zrovna tak statečně mluví proti tomu a je nanejvýš rozhněván, shlédne-li na svém poli holuby sousedovy, neboť je přesvědčen, že mu jenom škodu dělají. Že z nich nemá užitku, je na bíledni, neboť užitek může míti z nich jen ten, kdo je chová.

Holubář počítá, kolik párů holoubat do roka se mu vylíhne, jak rychle rostou, co za ně utrží a chválí si ovšem holuby. Neboť ať je pošle sem nebo tam, všude najde dosti kupců, holubího masa žádostivých. Dále uvažuje, že by mohl případně trus a peří holubí zpeněžiti, kdyby to bylo u nás tak zavedeno, jako ve Francii, kde prý holubí trus má stejnou cenu jako ječmen.

V některých zemích užívá se trusu na vyrábění louhu ku praní a bílení prádla; jinde zase užívá se ho za hnojivo, ježto obsahuje mnoho látek dusičnatých a je tak dobrý jako guano, zvláště na lukách a na polích, na kterých se pěstuje len, proso, konopě, chmel, brambory, řepa, mák a j. Trus holubí náleží mezi hnojiva teplá, pročež se hodí zvláště do studené a vlhké půdy. Holubí trus rozdrobený rozsévá se buď se semenem na pole a pak se zavlačuje, nebo se rozsévá na osení, když je na prst již vzrostlé. Také se sype do jam pro sazenice určených atd. Náš holubář ovšem neschovává holubího trusu zvlášť, mysle, že ho do ti zužitkuje, vyhodí-li jej na smetiště nebo na hnůj, který tak jako tak na pole přijde. — Holubí peří hodilo by se dobře k vycpání hrubších peřin, delší a krásnější by se mohlo za nynější doby prodávati na ozdoby ženských klobouků.

Konečně poukazuje holubář k užitku, který přinášejí holubi tím, že sežerou nad míru mnoho semen rozličného škodlivého plevele, který by jinak osení velice hubil, kdyby se rozplemenil. Při tom se holubář ovšem odvolává k výroku znamenitých přírodozpytců, kteří do podrobna všechy rostliny vyjmenovali, jichž semena holubi vyhledávají, a také svědomitě vypočítali, kolik zrnek jeden holub za den sežere a mnoho-li to za rok při větším hejnu holubů obnáší.

Naproti tomu soused, který holubů nemiluje, vyčítá, že holubi sbíráním zasetého zrní velkou škodu způsobují, že na poli zrní i z klasů vyklobávají, zvláště pak když obilí na polích v řadách požato nebo posekáno leží; dále vidí škodu v tom, že totiž dosti značně ubližují střechám, kde se tak rádi zdržují.

Pokud se týče užitků holubů, zůstává tento aspoň u nás v Čechách, obmezen na maso, jež holoubata kuchyni poskytují, poněvač na peří a trus se nedbá, ačkoliv měla by se mu pozornost věnovati. Pokud se týče škody bude tato asi nepatrná nebo taková, že se užitku jistě vyrovná. Na poli sbírají holubi pouze zrní, které zůstalo na povrchu ležeti a které by tak jako tak na zmar přišlo; zrní pokrytého zemí holubi nevyhrabují. Když se obilí seje a jako obyčejně hned zavláčí, jakož i v dobu žní, bývají na poli lidé v práci, nebo tu a tam hlídač, který snadno pouhým zatleskáním rukama může hejno holubů, náhodou mezi hrstě zapadnuvší, zaplašiti. Do stojatého obilí holubi nezapadají a mohou tedy nanejvýš klasy k zemi skleslé ozobávati. Ostatně jest zjištěno, že holubi v ten čas raději si vyhledávají jiný pokrm, jmenovitě semena ptačí vikve, pohanky, chrpy, koukolu, pryšce a jiného plevele. Neboť u holubů v ten čas zabitých nenašlo se ve voletech jiného zrní kromě semen právě jmenovaných a podobných rostlin, hospodáři valně škodících. Nejspíš vyhledávají holubi semena taková vedle toho, že jim lépe chutnají, i pro změnu, neboť hrachem, čočkou a obilním zrním krmeni byli do syta po celou zimní dobu. Také prý neradi zrna hrachu, čočky a obilí nedozralá a čerstvá proto, že jim nesvědčí; každý rozumný holubář tedy zasejpá svým holubům na př. vikve tvrdé, nejméně rok staré. Na střeše šindelové

nebo taškové, není-li na vápno kladena, nemohou holubi vůbec žádné škody způsobiti. Krytba pak na vápně nemůže mnoho utrpěti vyklobáváním malty nebo vápna, poněvač nemají holubi tak silný, k tomu způsobilý zobák, aby jím díry vyklobati mohli. sbírají vápno oprýskané, rozdrobené, a toho najdou dost na zemi, jakož i písku a malých kaménků, jež polykají, aby lépe trávili. Na střechách sedají holubi obyčejně až na hřebenu, který při doškové střeše bývá drnem obložen, jestliže někdy s takové střechy několik stébel spadne, nelze to hned počítati holubům, nejčastěji větrům, krupobití, lijákům a slámě přehnilé nebo spráchnivělé. Ostatně holubi málo kdy se zdržují na střechách cizích, obyčejně na střeše toho stavení, kde holubník mají, totiž na střeše svého pána, který by jim zajisté každou škodu odpustil, neřku-li tak nepatrnou, za řeč opravdu nestojící, jako na střeše.

Vzdor tak různým, sobě odporujícím míněním prohlásili se čelnější hospodáři jakož i nejznamenitější přírodozpytci, že nejen domácí, ale i divoké holuby mezi ptáky užitečné řaditi sluší.

Rozkoš a zábavu, již pravému holubáři holubi poskytují, nelze ovšem penězi zaplatiti. Často třikrát za den prohání takový milovník své holuby. Vypustí asi 10 nebo 12 purclíků najednou z holubníku, a když se nad ním do výše vznesli, začne jim předpisovati. V ruce drží bílý praporeček nebo šátek, mává jim sem a tam, brzo rovně, brzo v pravo nebo v levo, nebo v jinou stranu, a purclíci musí dle toho udaným směrem lítati. Oko holubářovo jen jiskří, blažený úsměv pohrává kolem rtů, když pak dlouhým vzhůru hleděním tváře zčervenaly a návalem krve k hlavě závrať nastala, skloní praporeček k zemi, na které znamení purclíci s výše k jeho nohoum se spustí. Za vážných chvalořečí sype šťastný holubář svým miláčkám to nejlepší zrní co má a přidává k němu i nějakou tu lahůdku za odměnu dobrých mravů.

Holubi mají jemný sluch, bystrý zrak a vzácnou paměť. Znají a milují svůj domov, právě jako svého pána, na jehož zavolání nebo jen zahvízdnutí ihned se dostaví, pamatují si i čas, kdy dostávají pokrm a jsou tak zdvořilí, že nedají na sebe v tomto případě čekati,

nýbrž krátce před násypem čekají již všichni shromážděni svého ošetřovatele. Jakmile se objeví, letí k němu, obklopí ho a čekají, až co jim udělí. V Praze znají dobře domy i okna, před nimiž jim bývá něco k snědku ukládáno, pamatují si, v kterou hodinu dobrodinec jejich snídá nebo obědvá. V tu dobu usadí se na střeše protějšího domu, ať je to již na náměstí nebo v ulici, a jakmile se známý hostitel jejich s talířem v ruce v okně zjevil, hned jsou u něho, často vlétnou otevřeným oknem do pokoje; jsou to obyčejně holubi napolo divocí, kteří v Praze domácího pána nemají a jen z milosti dobrodinců jsou živi. V Italii a sice v Benátkách dostávají zdivočilí holubi na základě staré jakési nadace každý den krmi. Jakmile odbila určitá doba k násypu, slétají se jako na povel se všech stran zástupy zdivočilých holubů na náměstí sv. Marka ku společné hostině. Holuby znepokojovati, dokonce pak je chytati jest v Benátkách přísně zapovězeno.

U nás tomu dosud tak není a holuby chytá, kdo jen může, nejčastěji však holubář jeden druhému, z čehož povstávají vzájemné mrzutosti, hádky, žaloby a soudy. Závistivý holubář vábí často cizí holuby do svého holubníku, aby je tam lapiti mohl, nebo je chytá do tenat, do ok, pod sýto a jiným způsobem. Jindy bývají holubi od rozpustilých hochů a ničemných zahalečů opíjeni hrachem v líhu namočeným neb na vějičky chytáni, a pak snědeni nebo za několik haléřů prodáváni. Nebude snad nemístné, když tuto některá nařízení uvedeme, kterými se různým neshodám vyhnouti a přestupkům těm zabrániti hledělo.

Že holuby chovati smí každý, kdo k tomu místa i chuti má, netřeba uváděti; zákon z r. 1804. zakazuje chovati jich na svobodě. Velmi často přicházejí holubáři do sporu se svým svědomím, přilétnou-li do jich holubníku holubi cizí. Některý nechá je létati volně, ať se třeba v původní své místo zase vrátí nebo ne, jiný však si je ponechá a zavře. Co tomu říká zákon? § 384. obecného zákonníka praví, že se holubi jako majetek držitele holubníka považovati nemohou, když se do 42 dní sami do svého holubníka nevrátí a náleží tomu, kdo si je na svém nebo obecném pozemku chytí. Holubi, jež žádného vlastníka nemají, náležejí dle § 386.

zmín. zákona tomu, kdo si je chytí. Uletí-li komu samice za samcem sousedovým, nebo naopak, jest soused povinen holuba navrátiti, když se oň vlastník před uplynutím 42 dní přihlásí. Holubi cizí se stříleti. lapati ani zabíjeti nesmějí, čin takový považuje se dle § 171. za krádež. Škodu, kterouž holubi jinému učinili, jest vlastník nahraditi povinen. Holubi náležejí k dědictví zemřelého a musí se v pozůstalost započítati; také pachtýř statku jest povinen majiteli při vyjítí pachtu tolik párů holubů navrátiti. kolik jich byl s nájmem převzal. Může se říci, že holub je od člověka nejvíce pronásledován, nebo jiných ne-

Obr. 1. **Mnich (kapucín).**

přátel nemá mnoho, mimo sokola obecného a jestřába. kteří se v Čechách zdržují.

Sokol obecný je statný, 37 cm. dlouhý pták se zahnutým zobákem, špičatýma křídloma, silnýma nohama s ostrými drápy. Záda má popelavě šedá, do modra měnivá. s černavými příčnými páskami a od oka dolů se táhnoucí černou páskou; na spodní části těla má peří bělavé, na prsou s černými kulatými krapkami, na břiše a kalhotech s černými příčnými proužky; ocas popelavě šedý devíti černavými příčnými páskami ozdobený; oko hnědé. Mladí sokolové mají peří na zádech tmavohnědé, do rezava světle vroubené, na spodní pak straně těla žlutobílé, podél hnědě tečkované; ocas s páskami rezavými.

Sokol obecný zdržuje se v letě rád na vyšších lesnatých horách, na zimu táhne do krajin nižších, navštěvuje bažantnice a dvory, kde má hojnost polní i domácí drůbeže na výběr. Sokol obecný lítá velmi rychle, s nevystihlou prudkostí a jistotou vrhne se na ptáka a uchvátí jej mocnými drápy, ať pták již sedí nebo letí. V Praze zdržuje se rád na věžích, a často lze jej viděti, kterak provází četná nad městem se vznášející, hejna holubův.

Jestřáb je předešlému podobný, mnohem však silnější a o 17 cm. delší. Starý jestřáb má peří na zádech šedomodré, na spodní straně těla bílé, úzkými, černými, příčnými páskami okrášlené; od čela do zadu k šíji černě a bíle strakatou pásku; šedý ocas se 4 širokými, tmavými příčnými páskami; oko žluté.

Mladý jestřáb má peří na zádech tmavohnědé, světle rezavě vroubené, na spodní straně těla plavé, velkými krupičkovatými skvrnami uprostřed zdobené; ocas s 5—6 širokými tmavými příčnými páskami.

Jestřáb je také výborným mistrem v letu, obratným a udatným lovcem, který pronásleduje menší čtvernožce, až i zajíce a všechno ptactvo ba i divoké husy.

Krahulík, který též za nepřítele holubů považován bývá, neškodí větším dílem holubům; pronásleduje pouze menší ptáky, v zimě zvláště vrabce. Jedině snad samice krahulíkova, o něco jsouc větší a silnější nežli samec, mohla by někdy, nouzí dohnána, odvážiti se na holuba.

Politování hodno jest, že mezi nepřátele holubů počítají se také sovy. Výr holubům škodit nemůže, protože večer, když se probouzí a ze skalných lesů na lov táhne, dávno již holubi spějí a do holubníku výr vlézti nemůže, jsa příliš velký a v těle silný.

Ostatní sovy mohou do holubníku vniknouti, a také tam skutečně zalézají, nikoli však v nepřátelském úmyslu. Najde-li hospodář sovu v holubníku, bez milosrdenství ji usmrtí a pevně věří, že tam vlezla proto, aby na holubech nebo holoubatech si pochutnala. Nedá si to vymluviti, zvláště chytil-li sovu v dobu, kdy mu některý holub se ztratil; možná že jej někdo ukradl, že jej chytila kočka neb že upadl do drápů jestřába, anebo že jiným způsobem vzal za své; to se však v úvahu ani nevezme, sova byla v holubníku a jiný

tedy vraždy nespáchal. Máme již dosti zpráv o tom, že sovy v holubnících přebývaly i hnízdily.

Jak známo, jsou holubi tiché a mírné povahy, jen někdy vyskytne se mezi nimi některý ohnivější. rvavější, který nenechá jiné na pokoji, tak že musí z holubníku i odstraněn býti. Holubi jsou snášenliví, jak lze pozorovati při krmení ve dvorech, když při zásypu vrabci, slepice, kachny a jiná drůbež pohromadě k otevřenému stolu se sejdou.

Zvláštní věc ovšem je to, že holubi sovu v holubníku trpí a snad i rádi vidí. Kdyby se jí báli, kdyby jim byla protivná, kdyby jich vejcím nebo holoubatům ubližovala, zajisté by ji spojenými silami z holubníku vyhnali neb aspoň z toho budníku, do něhož vlezla, se vystěhovali. My však vidíme opak toho: holubice sedí klidně ve svém hnízdě právě tak klidně sova! Takové přátelství, takový mír by v jednom budníku sotva panoval, kdyby mezi nimi té nejmenší rozepře bylo. Pokročilý rolník v Holštýně přeje sovám přístřešku v holubníku a chrání je před každým pronásledováním. Ve Vysočanech u Prahy zdržoval se párek sovy pálené po několik let v holubníku a udržoval přátelství a svornost s holuby. Lenz se přimlouvá, aby sovám páleným i sýcům vůbec, vzhledem k jejich užitečnosti, všude na venkově na přístřeškách místa k hnízdění a přebývání upravena byla, tak jak to v některých zemích dávno zavedeno. Dle jeho pozorování spotřebuje jedna sova za rok asi 3600 myší. Ve dvoře byla by sova mnohem užitečnější nežli kočka. Neumann vypravuje, že viděl v holubníku, ve kterém sova pálená pokojně mezi holuby se zdržovala, často i celé hromádky myší v zásobě.

Brehm píše, že každý hospodář polí i lesů dobře učiní, když se přidruží k ochrancům sov a když je bude pěstovati. Takových výroků z úst nejznamenitějších přírodozpytců mohli bychom uvésti více, stačí však již uvedené; ostatně zákon ze dne 30. dubna r. 1870. pro království české vydaný přísně zapovídá sovy pronásledovati, chytati nebo umrcovati.

Ke škůdníkům čtvernohým patří též kočka domácí, kuna, tchoř, kolčava a krysa; před těmi však se může každý holubář uchrániti, zařídí-li si holubník tak, aby škodná zvířata tam se dostati nemohla.

Druhy holubů.

Počet druhů holubů, zvláště pak odrůd, vzájemným pářením jednotlivých druhů povstalých, jest tak značný, že se nepodařilo posud patřičně je roztříditi, tím méně jednotlivé odrůdy pojmenovati.

Proslulý ptakoznalec Lucian Bonaparte popsal 288 druhů holubů a rozdělil je na 5 rodin a 12 vedlejších tříd. Karel Darwin obíral se tímto předmětem mnoho let a roztřídil holuby ve 4 skupiny, a sice obsahovala první voláče, druhá poslíčky, třetí páviky a čtvrtá bubláče. Každá skupina obsahovala pak mnoho druhů i odrůd.

Roku 1876 vyskytlo se rozdělení holubů dle barvy peří. V první třídu byli pojati holubi s hlavní, základní nebo původní barvou bílou; ve druhou třídu s hlavní barvou rudou, ve třetí s barvou modrou, ve čtvrtou s černou a v pátou holubi různobarevní, u nichž žádná základní barva nedala se určiti. Každý nahlédne, že toto roztřídění nebylo praktické, i nastal veliký zmatek mezi holubáři a každý si pojmenoval holuba dle svého.

Nejlepší roztřídění a pojmenování holubů zdá se býti sestavené o sjezdu znalců a chovatelů drůbeže v Drážďanech, obsahující 10 skupení a sice:

I. skupení. Holubi polní.

Holub polní (Columba livia) má černavý, na bláně nosní zamodralý zobák, modrorudé nohy, šedomodrou hlavu, jako mák modravý hřbet, taková též křídla dvěma černavými, příčnými páskami ozdobená, ostatní pak peří šedomodré; ocas má z předu černý, po stranách bíle vroubený, oko světle žluté. Peří nahoře na

krku a na prsou leskne se kovově do modrozelena, dole pak do červena.

Od tohoto holuba pocházejí rozliční bíle, černě, červeně, žlutě a různě barvení *holubi domácí*, kteří větším dílem naše venkovské holubníky oživují.

Obr. 2. **Almondský stavák.**

Mezi ně uváděni jsou G Prutzem některé zvláštní druhy jako: s p l e t e k ve Vestfálsku, d o u p ň á k, stejně světlo-modrý bez pásek na křídlech, podobný doupňáku divokému (Columba oenas); h o l u b l a z u r o v ý, zvláště ve Slezsku domovem jsoucí; š p a č e k, oblíbený zvláště proto, že i s cizími holoubaty vlídně zachází (snáší velmi pilně a nezřídka nalezneme ve hnízdě dospívající mláďata s čerstvými zase vejci zároveň; h o l u b b ě l o l y s ý; k n ě z s některými odrůdami, které mají korunky

Obr. 3. **Bucharský bublák.**

nebo lasturovité chocholky, pak rozličně barvenou, nejvíce však bílou hlavu; jim podobný m n i c h (kapucín), jenž má však bílá křídla a bílý ocas; h o l u b š k r a b o š k o v ý; č á p e k; h o l u b v l a š t o v č í slezský a norimberský; m o u ř e n í n; c h o c h o l o u š (Columba galeata) s chocholem až po krk visutým; h o l u b b a r v o p r s ý; š t í t n í k (Columba clypeata); h ý l; o h n i v á k, silně kovově lesklý.

Stavák (Columba percussor) má špičatou chocholku, hladké nohy, silné a velké tělo; peří na hlavě, na spodní části hřbetu, v ocase, na břiše a stehnách bílé,

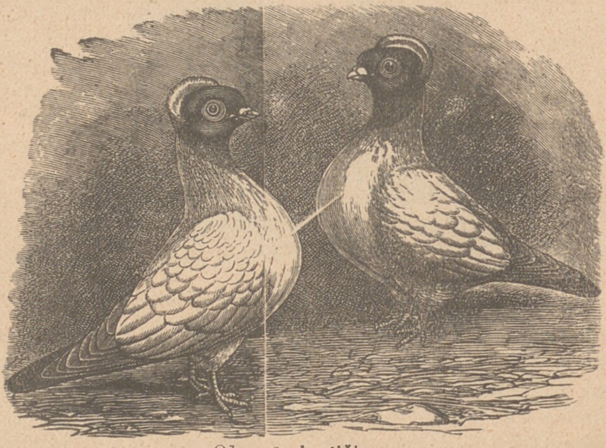

Obr. 4. **Hlava bubláka bucharského.**

Obr. 5. **Kněz.**

ostatně světlomodrá nebo i jinak barvené. Od hlavy táhnou se dvě bílé, na stéblo široké, ostře ohraničené pásky dolů pod oko a bradu. Staváci daleko nelítají

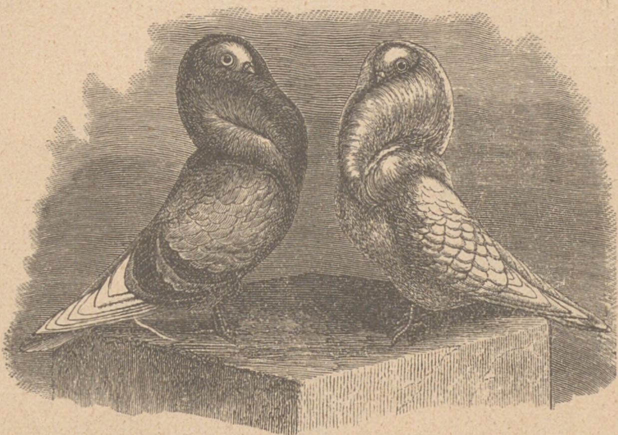

Obr. 6. **Jeptišky.**

a při každém pohybu křídloma na tělo tak mocně tlukou, že ohlas toho daleko slyšeti·

Bublák (bubňák) (Columba dasypus) jest větší nežli holub polní, má delší zobák, vydutý chochol, do předu zahnutý a silně opeřené nohy. Při vrkání vydává zvláštní bubínkový zvuk. V Anglii si ho velmi váží. Nejlepší bubláci přicházejí z Ruska. Rozeznáváme ruské, bucharské a altenburské čili plechaté an b hladkohlavé bubláky.

Jeptišky náležejí k bublákům a mají s nimi tyže vlastnosti, vyskytují se v barvách černé, červené, modré a žluté. Nejhledanější jeptišky jsou modré a žluté s rozštípenou hrudí a třesavým krkem.

Obr. 4. **Parukář (Jack čili Jakobín).**

Kudrnáč (Columba crispa, hispida) má bílé peří a lasturovitý, z malých a ozdobných prstenců složený chochol; všechna péra na hoření části těla jsou na špičkách ztočená, do výšky a do předu zahnutá, jakož i kadeřavá. Zvláště krásní holubi toho druhu jsou v Nizozemsku.

Hedvábník (Columba saetacea), jest skoro vždy bílý, má roztřepené, jako hedvábí jemné peří, tak že větší péra jako třepení tělo pokrývají. Proto nemůže hedvábník skorem ani látati a jest pouze na holubník odkázán.

II. skupení. **Purclíci.**

Purclíci (Columba gyratrix) jsou menší nežli holubi polní, obyčejně mají krátký zobák, zřídka kdy dlouhý, červená a holá oční víčka a rozmanitě barvené a kreslené peří. Lítají vysoko a velice prudce. Ve vzduchu dělají rádi kozelce neb kotrmelce; čím častěji a rychleji, tím ten který holub má větší cenu

Dle barvy rozeznávají se purclíci červení, žlutí, černí, modří, běloocasí; purclíci s bílými špičkami na křídlech a bílým vousem; p. bělohlaví (Baeldheads); purclici vousatí (Beards), purclíci strakatí; purclíci angličtí; Pražští bělouši; purclíci Vídeňští; purclíci Kdánští; purclíci Berlínští; straky atp.

III. skupení. **Parukáři.**

Obr. 8. **Voláč.**

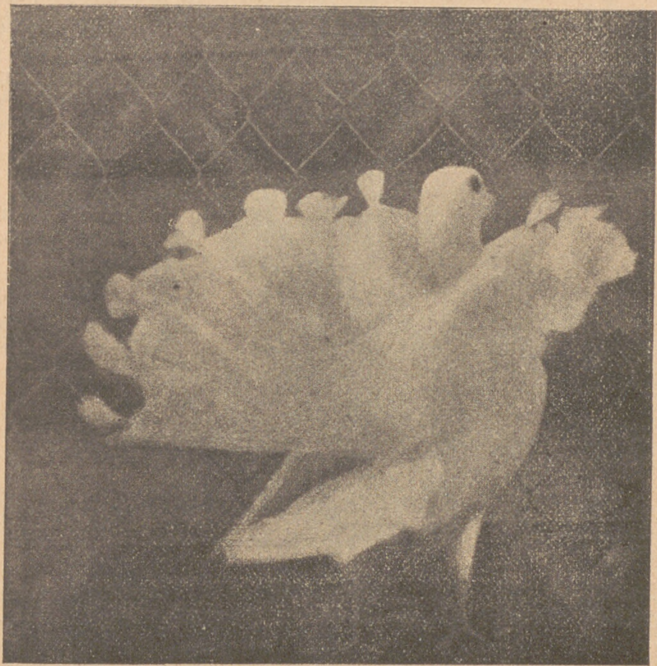
Parukář, Jack čili Jakobín (Columba cucullata) jest větší nežli holub domácí, má krátký zobák, značně klenutou hlavu a vyznamenává se hlavně tím, že má na šíji nebo na zadní straně krku řadu delších a rozčepejřených per, která dílem do předu, dílem do zadu v podobě paruky jsou stočena. Čím více paruka neb límec tento k hladké hlavě přiléhá, tím dražší je holub. Nohy jsou větším dílem celé opeřené; barva parukářů je rozličná: červená, žlutá, modrá, černá i zcela bílá; hlava a ocas musí býti však vždy bílé; kruh kolem oka je někdy červený, někdy bělavý.

Sem náležejí též hřivnáči (Columba jubata), kteří nemají tak pravidelné paruky; peří jejich na krku podobá se více hřívě, ze které černá hlava volně vyčnívá; barvy musí přísně od sebe býti odděleny. Nejvíce jsou chováni v Durynkách a v saském Rudohoří.

IV. skupení. **Rackové.**

Rackové (Columba Bubo nominata) jsou nejmenší z holubů, mají velmi malý zobák, nosní blánu silnou,

velkou hlavu, vysoké a hranaté čelo; mnozí mají na hlavě špičatý chochol, zřídka kdy poddutý; na hrdle mívají pruh dlouhých, ven stočených, kadeřavých per. Rackové jsou bílí, velmi často na křídlech s červeným, žlutým, modrým neb černým štítkem; někdy jsou však také barev smíšených. Holubáři je velmi hojně chovají, čímž se dá vysvětliti značný počet jejich odrůd. Rozeznávají se čínští, němečtí, egyptští atd. Sem nále-

Obr. 9. **Pávník bílý.**

žejí i sováci, kteří od předešlých se liší barvou peří a tím, že jsou bez chocholu.

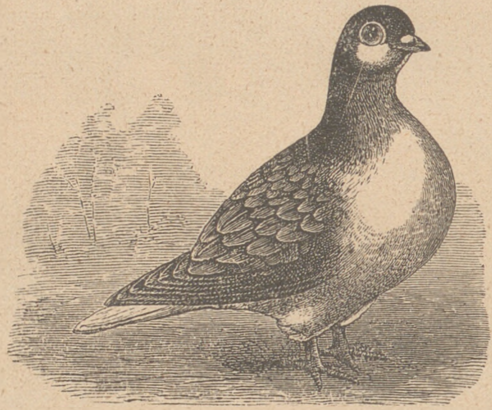
Rackové i sováci velmi rychle litají a mohou i k donášení zpráv jako holubi poštovní upotřebeni býti.

V. skupení. **Pávi.**

Páv (Columba laticaudata) je rozličných barev a velkostí, nosí krk a hlavu do zadu zatažené a vyznamenává se hlavně tím, že má v ocase 16 i 40 per, které může na způsob vějíře roztáhnouti a vzhůru držeti. Zvláště hledány jsou druhy, které nosí křídla pod ocasem složená.

VI. skupení. **Slepičáci.**

Slepičáci (Columba brevicauda) mají hladkou hlavu, vysoké nohy, krátký, rovný do výše zdvižený ocas; nejsou úhlední a chodí kolébavě jako kachny; do zadu nataženou hlavou narážejí často na ocas, poněvač jest ku

Obr. 10. **Maltés.**

předu nahnutý. Barva jejich peří jest rozmanitá, všech odstínů. Sem patří: M a l t e s o v é, F l o r e n t i n i neb P i e m o n t š t í h o l u b i, k o r o p t v á ř i a j. Slepičáci hodí se zvláště dobře pro kuchyň, i jsou našimi kuchařkami, zejména venkovskými, vyhledáváni.

VII. skupení. **Voláči.**

Voláči (Columba gutturosa) jsou většinou útlí, dosti velcí; mají zobák prostřední velikosti, čelo vysoké, nohy často velmi dlouhé i docela opeřené, při dobrém plemenu těsně podle sebe postavené; ocas a křídla úzká.

Přední péra v ocase jsou nejčastěji bílá. Voláči mohou své vole nad míru nadmouti, při čemž bývají neschopni proti jiným holubům se brániti, proto mají také býti od ostatních holubů odděleni.

Hlavní druhy voláčů jsou:

Voláči němečtí, kteří mají krátké a hladké nohy, křídla přesahují konec ocasu o 2 palce (5·3 cm.).

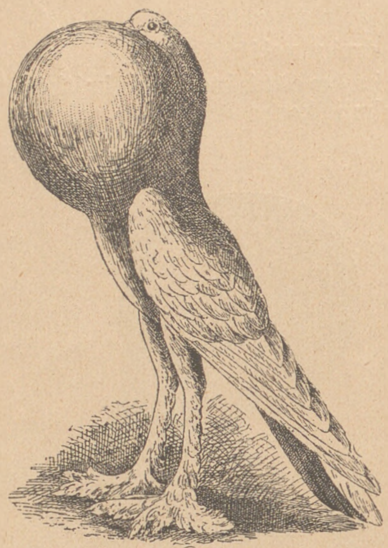
Obr. 11. **Voláč.**

Voláči francouzští, kteří mají dlouhé a hladké nohy a jsou nejvíce jednobarevní.

Voláči angličtí, kteří mají dlouhé a opeřené neb rousnaté nohy; peří mají modrožluté, červenohnědé a černé, bíle označené.

Voláči malí, též pod jménem voláči pražští (Pražáci) a voláči brněnští (Brňáci) známí, patří k nejmenším holubům domácím; na voleti nemají pejří jako ostatní voláčové.

Voláči holandští mají tělo více kulaté a krk do zadu zatažený jako pávi.

Obr. 12. **Anglický voláč.**

VII. skupení. **Montaubanci.**

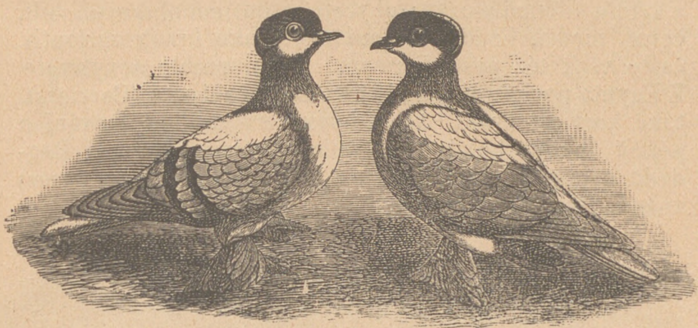
Montaubanci mají jméno od města Montauban v jižní Francii. Patří k největším holubům. Někteří z nich mají na hlavě širokou lasturovitou chocholku, která sehnuta sahá až na otvory ušní Montaubanci hodí se nejlépe ku vykrmení na pečení, nejsou však příliš oblíbeni, protože nejapností svou vejce i holoubata rádi rozšlapou.

IX. skupení. **Španělové.**

Španělové (Columba hispanica) a *Římani* patří též k největším a nejtěžším holubům, nezřídka váží jeden holub 1—1½ kg Zobák mají krátký, zahnutý, silnou širokou nosní blanou částečně pokrytý; kruh kolem očí červený, víčka oční podobná. Peří je všech odstínů. Španělové lítají těžce a padnou snadno dravým ptákům

za oběť; skoro každý měsíc mají holoubata, jichž maso je výborné a labužníky hledané.

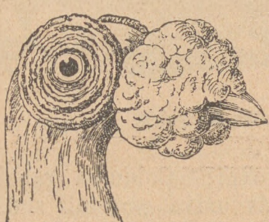
Odrůd jest velmi mnoho.

Obr. 13. **Angličtí bagdadové.**

X. skupení. **Bagdadové.**

Bagdadové (Columba curvirostra) francouzští, norimberští i angličtí (Carriers) dostali své jméno nejspíše od města Bagdadu, protože ve starověku zvláště v Orientě byli známi. Gayot odvozuje však jméno to od španělského města Baga V Norimberce, kam před sty lety byli přivezeni, dobře se daří, však rozplemeňují se velmi zvolna, odchovávajíce pouze jedno holoubě.

Obr. 14. **Hlava karriéra.**

Obr. 15. **Holub berberský.**

Vyznamenávají se značným přebytkem blány nosní, která tvoří často nehezký bělošedý nádor velkosti vlaského ořechu a holubům tak překáží, že jen větší zrna shlé-

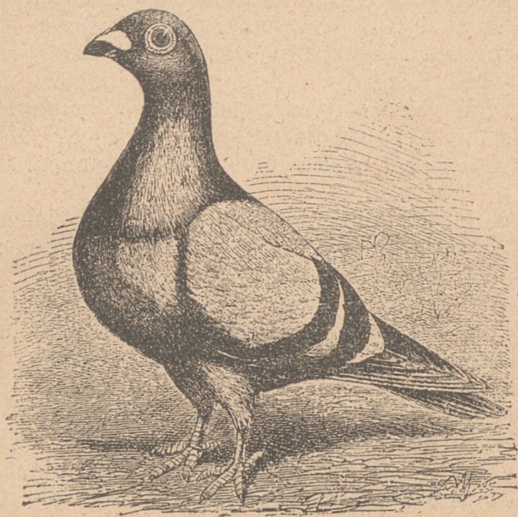
dnouti mohou. Proto radno, je odděliti od jiných holubů. Také na kruzích kolem očí mívají podobné nádorky; kruh oční je velmi široký, bělošedý neb barvy masové Bagdadové jsou štíhlí a dosti vysocí; mají hlavu a nohy hladké, ocas a křídla dlouhá a úzká; obyčejně jsou jednobarevní, bílí, černí, modří, hnědi, červení nebo jako hrách zažloutlí, často však též pestrobarevní. Lítají rychle a vytrvale. Z Egypta pocházejí angličtí Bagdadové (Carriers), také karriéři zvaní, kteří bývají se zálibou chováni a pěkný takový holub stojí velké peníze. Míšenci Bagdadů s purclíky, pod jménem draků (Dragon carrier) známí, jsou též oblíbeni.

Obr. 16. **Skupina karriérů.**

Poslíci či holubi poštovní; (Columba tabellaria) kterých se k donášení zpráv užívá, povstali smíšením, racků, purclíků a anglických Bagdadů. Nejlepší mají býti poslíci belgičtí a sice Antwerpští, kteří povstali skřížením anglických poslíků a belgických purclíků, potom poslíci Luttichští, skřížením purclíků a racků. Jmenované druhy jsou již vzácné, avšak dalším křížením povstalo mnoho jiných, jim podobných a stejně dobrých.

Poslíci mají štíhlé, silné tělo a jako Bagdadové kolem nosu a očí bradavicovité nádorky; červené, často opeřené nohy, mohutná a dlouhá křídla. Vyznamenávají se tím, že s největší rychlostí létají a cestu k domovu z dalekých končin najdou. Jakým způsobem, jest dosud záhadou. Poslík v cizině několik neděl, měsíců ba přes rok zavřený letí, jakmile byl na svobodu puštěn, ihned rovným směrem do svého domova, třeba 1000 až 1600 kilometrů vzdáleného.

Obr. 17. **Poštovní holub.**

Holubi poštovní mají své zvláštní chovatele i svou literaturu. U nás pohlížíme k nim v prvé řadě jako na sport, který pohříchu v českých kruzích nenalezl dosud porozumění. Snad časem se chovu holubů poslíků bude více pozornosti věnovati.

Indiáni (Columba barbata) jsou dvojího druhu: větší francouzští a menší sasští; zvláště krásné exempláře této odrůdy vyskytují se v jižním Německu. Indiáni patří k nejmenším orientálským druhům, jsou menší avšak vytáhlejší nežli holub polní, mají nejčastěji hladkou hlavu, velmi krátký zobák, nosní blánu

nadutou, kruhy červené, k stáří okoralé; nohy velmi nízké. Barva peří bývá tmavá, však rozmanitá. Indiáni mohou zastávati podobnou službu jako poslíci.

Jiná odrůda Indiánů jsou T u r c i, kteří mají nosní blánu mnohem více nadutou a bradavicovitou a kolem očních víček široké, bledočervené a bradavicovité kruhy. Peří mají rozmanité, tmavé; nejhledanější jsou barvy červenohnědé. Turci jsou oblíbeni, velmi často mají holoubata a snadno se dají vykrmiti.

Toť tedy ve vší krátkosti dle našeho úsudku nejpraktičtější a nejlepší roztřídění holubů podle tvaru těla, kmene atd. Snad bude našim holubářům poučiti se, kam vřaditi holuby, které pod rozličnými jmény chovají. Lid venkovský si pojmenovává holuby sám, z nichž skoro každý v jiném kraji pod jiným jménem jest znám, z čehož ovšem jednotě a dorozumění škoda vyplývá.

Přírodopisec Bohumil Bauše uvádí mimo jmenovaných ještě tyto holuby v domácnostech chované: sivého holuba domácího v křídlech s černými pásy (Colomba d. vulgaris) a bez pásů v křídlech, h. šupinatého (Columba d. squamosa), kterého tuším holubáři jmenují k a p r o v á k, h. zámeckého (Columba d. pretiosa), ledňáka (Columba ferinosa), h. uválského či sibířského (rousný holub stříbřitý či porculánový — Columba porcellana), h. hyacintového (Columba hyacinthina), rysáka (C. robusta), h. skřivánčího (C. alaudina), bělohlávka (Columba d. albiceps), černohlávka (C. d. nigriceps), černohlávka černoocasého (C. d. nigriceps, nigricaudata), bělohlávka barevného (C. d. colorifrons), veslaře (C. d. remigalis, Spot Fairy), lysáka běločelého (C. albifrons), h. běloocasého (C. d. albicaudata), Švýcara (C. d. Helvetiae); letáky (purclíky) rozděluje na dlouhozobé, na letáky se zobákem prostřední délky a na krátkozobé: z voláčů uvádí ještě voláče pomořanského (C. gutturosa pomerania), v. vratislavského, saského (C. g. saxonica), anglického zakrslého (C. g. nana anglica), pštrosíka.

Holubář Fr. Špatný uvádí jména holubů, jež se v Čechách chovají pod těmito jmény a popisy:

Bangři, slepičáci, linečáci, špačci jsou buď jednobarevní, bezpruzí, modří, černí, mají zobák žlutý, jsou

červení, bílí, žlutí, neb jsou dvoubarevní, mají tělo a konce perutí bílé, hlavu a křídla stejnobarevná; modré, běloprulié a černopruhé, červené běloprulié, žluté běloprulié a černé bezpruhé.

Bažantové mají barvu bažantí.

Běloocasníci jsou buď černí neb červení neb modří, také žlutí, pruhatí neb bezpruzí, nejčastěji běloprůzí; nad zobákem mají bílou kapku a bílý ocas.

Bělouši, holubi bílí, volatí, jakož i bez volat.

Bubláci, bubňáci, bublaví holubi rousní i bezrousí, bílí, černí, strakatí, jedno- i vícechocholí i bez chocholek.

Bělosrdci holubi černí, zobák je žlutý, na voleti mají bílé srdce, krátký a vzhůru se nesoucí ocas.

Černoši, holubi černí, volatí, jakož i bez volat.

Červeňáci, holubi červení, volatí, jakož i bez volat.

Červenohlavci, mají tělo bílé, hlavu a ocas červený.

Dominikáni, holubi volatí nebo i bez volat, mají pláštík kolem těla a ocas buď žlutý neb červený, černý neb modrý, ostatní tělo je bílé.

Hýlové (Hejláci) mají perutě a ocas černý, jsou bez volat, tělo mají tmavožluté, jsou chocholatí, jakož i bez chocholu.

Holanďčani mají postavu útlou, dlouhou, rovnoměrnou, jsou skoro volatí, dlouhonozí, barvy černé, modré, červené, žluté, jsou bezpruzí i bělopruzí, také jsou modří i če no- a hnědopruzí.

Indiáni jsou černí, žlutí, červení, bílí, ořechoví, černí a po křídlech jako ryba šupinatí.

Kaňky jsou holubi bílí, hlavu a křídla mají černá; jsou modří, červení, žlutí, bez chocholů.

Kaprováci jsou jako kapr penízkovití.

Kotrčáci (*purclíci*) dělají v povětří hotové kozelce či kotrmelce.

Kudrňáci čili *zpátečníci* jsou holubi buď zcela bílí, nebo na perutích červení; peří mají na křídlech zpátečné, kornoutkované.

Modráci, holubi modří, volatí i bez volat, *mlynaříci* neb *plaňci* tak zvaní.

Modrohlavci mají tělo bílé; hlavu, malý díl krku a ocas černé a jsou chocholatí .

Parukáři jsou žlutí, červení černí a kávové barvy, konce perutí a ocasy mají bílé, také jsou bílo- nebo červenostrakatí. Význačnou známkou parukáře jest velmi vysoká mušlovitá chocholka, jejíž ku předu stojící péra sáhají až do polovice prsou.

Pávíci s ocasem zdviženým o 24 až 36 brcích, jsou bílí, černí, modří, strakatí, červení, ocas s ostatním tělem mají buď stejnobarevný nebo bílý.

Písaříci, holubi psaní, více nebo méně.

Plaňci jsou černo-hnědo-bělopruzí, volatí i nevolatí.

Portýři jsou bangři dvoubarevní, s voletem i hlavou stejnobarevnými.

Pružáci, také *lyšáci*, holubi černí, chocholatí, bez volat, na hlavě mají lysinu bílou, na perutích dva bílé pruhy.

Stavěcí holubi, *staváci* po pražsku *štajgři* zvaní, kteří jen po ocase jezdí, jest druh malých, bezvolatých holubů, kteří jsou buď jako dominikáni znamenaní neb strakatí, černí, žlutí, modří, bílí, červení.

Straky, holubi všech barev s bílou smíšených

Šapudlíci mají řídla a ocas černý, jsou bez volat, tělo mají tmavožluté, chocholaté i bez chochole.

Škvrňáci jsou holubi bílí, perutě mají buď červené neb žluté, černé neb modré

Turečtí holubi neb *turci* podobají se, pokud se týče očí, Indiánům. Jsou černí, modří, červení, žlutí a bílí.

Zobáci jsou žlutí, černí, červení, bílí, ořechoví a strakatí po perutích, zobák mají na způsob nosatice.

Žluťáci, žlutí holubi volatí i bez volat, běloprůzí, lysí neb bez lysin.

Holubi, kteří mají rousy neb rusiny, slovou *rousňáci*. Chocholatí holubi slovou také *chocholáci*, *chocholouši*.

Bohumil Vaněk, známý holubář a obchodník holuby a ptactvem, podávaje seznam holubů, které prodává, píše následovně:

V Praze se chovají nejvíce *purclíci*, kteří však kotrlce nemetají. Z nich jsou v Praze nejvíce oblíbeni a také rozmnoženi :

1. *Bělouši* či *šimlové* neb *šimlíci*, zvláště bělouši bílí, strakatě pruhovaní, bíle, černě a žlutě pruhovaní; hnědí, modří a černí *tachlíci*, také pražští sováci zvaní.

2. *Vaisštryši*, kteří jsou modří, s bílými neb černými pruhy, a jmenují se též *čápíci* neb *hermelíni* s bílými pruhy na křídlech.

3. *Tygři* černé, žluté, červené, kávové a oslí barvy.

4. *Indiáni*, kteří jsou buď jednobarevní, bílí, žlutí, černí a červení, nebo žlutí, černí a červení s bílými špičkami křídel.

5. *Kamzli* černí, žlutí, červení a modří; dále zcela bledě modří, jakož i zcela bílí s blýskavým a modře omženým voletem a sedlem.

Poslední dva druhy purclíků jsou nejvzácnější a prodávají se za 2—50 korun a sice podle toho, jak čistou mají barvu, jak malé tělo, krátký a silný bělounký zobáček bez nánosku, jak velké oko a hranatou hlavu.

Velmi vzácní holubi, kteří se v Praze, hlavně však v okolí pražském až na 15 mil daleko chovají, jsou tak zvaní *brňáci* a *volatí pružaci* a mezi těmi zvláště:

1. *Pružáci volatí* čistě černí, modří, červení, *isabelly* a *komeníci*, černo-šediví s čistě bílými dvojitými pruhy na křídlech, modří (*čápíci*) mají také černé pruhy.

2. *Brňáci jednobarevní* též *španělové* zvaní, jsou jen čistě bílí, černí a červení.

3. *Tygři* mají tyže barvy jako tygři purclíci. Brňáci pod čís. 1, 2, a 3 udaní, mají vesměs štíhlou a dlouhou postavu, vysoké nohy; nadutě vole musí býti cylindrovité (tenké a dlouhé) a u prsou zaříznuté. Na nohou musí státi holub rovně jako čáp a nohy nesmí míti opeřené, nemá-li tratit na ceně, která bývá 6 až 100 K. Jsou pouze pro milovníky vzácných druhů. Jak známo, chovají menší i větší venkovští hospodáři pro užitek nejvíce obyčejné, polní domácí holuby, tak zvané *kurty* čili *krováky*, jako zvláštnost pak *volaté kamsly* (barev těchže, jako jsou purclíci) jednak pro jich krásu jednak i pro jejich plodnost. Někteří hospodáři chovají však pouze jeden druh holubů a sice buď: *bubláky* nebo *hyly*, *černohlávky*, *rumberáky*, *staváky*, *plosáky*, *páviky*, *florentinské* čili *maltézské slepičky*, nebo konečně *bagdety*.

Na dvou místech v Čechách se také chovají *římani*, kteří po *holubu-obru* jsou největší 52—55 cm.; lítají zřídka kdy a to těžce a hřmotně

V nejnovější době, jak v Praze tak i na venkově, začínají se chovati t. zv. mévičky, všelijaké to druhy jednobarevných neb křídlobarevných holubů velmi krásných, plodných a dobře lítajících. —

Z toho, co uvádím, lze si pomysliti, jaký zmatek v našem holubářství panuje. Každý, kdo u obchodníka s holuby chvíli jen prodlel, srdečně se musí zasmáti kupcům tam přicházejícím; jeden žádá „*vaisštycha*“, druhý „„*šapudlíka*“, třetí „*mévičku*“, čtvrtý „*písaře*“. „*kaňku*“, „*kamsla*“, *tachlika*“. nebo holuba pod jiným podobným jménem, tak že na konec neví ani prodavač ani kupec, který to vlastně holub má býti. Jest zajisté na čase, aby čelnější naši holubáři a znalci se již sešli, správné české názvosloví holubů sestavili a výhost dali německé terminologii těch neb oněch druhů holubů. Naši holubáři ve krásné české řeči zajisté najdou si vhodná pojmenování. Věru hanbou jest pro nás, že ač stavíme se v oposici proti všemu nečeskému, dnes užíváme ještě z německého jazyka překroucených slov jakoby naše mateřština své terminologie neměla.

Holubníky.

Na venkově vídáme holubníky toho nejjednoduššího tvaru. Jsou obyčejně pod přístřeším ze dvou prken sbity. Jedno prkno přibije se svými konci ke dvěma ze zdi vyčnívajícím trámům a slouží za podlahu; druhé, opatřené dvěma čtyrhrannými otvory, přibije se z předu a budník je hotový. Nic se při tom nevyměřuje, vše se dělá jen podle oka a zdání; také se nebéře při tom ohledu ani na západ, ani na východ, prkna se přibijí tam, kde je místo. Pak se nějaký holub za několik krejcarů koupí, neb od souseda vyprosí, někdy třeba i chytí a je po starosti a práci. Holub má byt, a o ostatní ať se stará již sám Nikdo si holuba více nevšimne, jen tenkráte, je-li čas, aby se holoubata vybrala a na trh donesla.

Ovšem každý chudý domkář nemůže vynaložiti na holubník peněz, toho se však od něho také nežádá, jenom tolik, aby holubům, které pouze pro zisk si opatřil, aspoň pohodlnější příbytek zřídil, zeptaje se, jaká prkna k tomu vybrati, kterak a kde je upevniti. Místo pro takový budník má býti pod přístřeškem buď na jižní neb východní straně, které větrům a dešti méně je v šanc vydáno. Budník má býti upraven z prken vyschlých, která se neborti a nepraskají. Prkno za dno nebo podlahu sloužící, 32—48 cm. široké přiloží se těsně ku stěně a přibije se pevně konci ku trámům ze zdi vyčnívajícím, jsou-li totiž 32—48 cm. silné neb vysoké; nejsou-li nebo není-li trámů vůbec, připevní se prkno na dva pevné, do zdi vražené kolíky nebo železné pruty. Druhé prkno s dvěma výlety 10·54 cm. širokými, 15 80 cm. vysokými, asi 32 cm. od sebe vzdálenými a nahoře zaokrouhlenými přibije se z předu a sice tak, aby na všech stranách těsně přiléhalo a budník úplně uzavíralo. Konečně se před každým výletem upevní asi 15·80 cm. široké a také tak dlouhé prkénko, zvané *šlapačka.* Obyčejně bývá takový budník 63—95 centimetrů dlouhý, 32—48 cm. široký, jakož i vysoký. Kde je místa dost, může se takových budníků několik buď na sebou buď jeden podle druhého upraviti. Místo dřevěných budníků zavěšují na některých místech pod přístřešek báně a košíky z proutí nebo slámy pletené, ve kterých, jsou-li dosti prostranné, holubi také dobře hnízdí. Z nízkých, úzkých budníků, bání a košíků vystěhují se holubi za krátký čas a ubytují se třeba ve zdích a výklencích domů, jen když tam najdou volného místa.

Na mnohých místech bývá holubník upraven pod střechou na půdě. Často však není to nic jiného, nežli budník, jaký jest pod přístřeškem. Hospodář nemaje vhodného přístřešku, sbije budník na půdě a nechá do něho holuby lítati vikýřem.

Na půdě však se dá zaříditi velmi dobře pěkný holubník. Obyčejně se půda v přiměřené vzdálenosti od štítu kolmo až ke střeše přepaží, neb se udělá na ní z dobře vyschlých prken 1 m. 90 cm. vysoká komůrka, při čemž dbáti sluší, aby mezi prkny nebylo mezer, kterými by vítr fučeti a peří neb jinou nečistotu z holubníku na půdu donášeti mohl. Také dvéře

do pažení zaražené mají všude dobře přiléhati, mají býti na zámek, uprostřed pak má býti skleněné okénko, aby holubář mohl, kdy mu libo, holuby pozorovati. Podlaha má býti buď z lepenice, buď cihlami neb jinak vydlážděna. Střecha ať jest v dobrém pořádku. Stěny holubníku se vybílí, protože holubi milují bílou barvu, jakož i světlo a čistý, čerstvý vzduch. Musí tedy holubník míti i okna drátem zamřižovaná. Hlavní výlet v podobě čtyrhranného, asi 63 cm. vysokého okna bývá buď ve štítu, ve valbě nebo svíslu střechy na východní nebo polední straně. Ve štítu bývá obyčejně již takové okno hned při stavbě domu upraveno, tam kde není, musí se pro holuby vylámati. Výlet ve valbě neb ve štítu učiní se tím, že se vybéřou šindele neb tašky, tak aby povstal čtverhranný otvor naznačené velkosti. Na spodině výletu upraví se šlapačka (sedlo), totiž prkno tak velké, jako je výlet, někdy i o něco větší, zvláště chceme-li ho upotřebiti také za *příklop* (záklop, poklop, padák, klapku), který má celé okno neb výlet patřičně uzavříti. Mimo vodorovnou šlapačku zasadí se do výletu zapadací mřížka, dřevěná neb drátěná, která se přitahuje k výletu šňůrou, uvnitř půdy ke kolíku přivázanou. Při všech výletech dlužno zřetel míti k tomu, aby aspoň 2 metry byly nad podlahou, a sice proto, aby nedospělá a k letu neschopná holoubata tak snadno na ně dostati se nemohla a se střechy nespadla. Do holubníku takto připraveného dá se konečně na příhodném místě v řadách nad sebou několik budníků, nejméně 63 cm. dlouhých a 48 cm. širokých, příčkami oddělených a šlapačkami opatřených.

Někde dávají místo budníků do takového holubníku i báně neb košíky, ba zcela připevňují ke zdi jenom latěmi ovroubená prkna, jedno nade druhé, na způsob police, na nichž holubi ovšem nemají toho pohodlí jako v holubnících, báních a košíkách. V žádném případě však nesmí býti zapomenuto na šlapačky. Také bývá v takovém holubníku ještě velká klec nebo posada, do které se na nějaký čas uzavírají holubi, mající se seznámiti a spářiti. Aby holubi rádi v holubníku se zdržovali a hnízdili, musí býti, jak bylo již podotknuto, holubník čistý, světlý a prostranný, také má jeden párek holubů míti dva budníky, aby nebylo mu neustále

v jednom hnízditi. Holubník na půdě má tu výhodu, že jest teplý, zvláště je-li nad chlévem, holubi jsou chráněni před větrem, deštěm a zimou, mohou se pohodlněji krmiti i napájeti, také uzavříti a chytati.

Známý jest také holubník ve dvorech na dřevěném sloupci, na způsob čtverhranného neb osmihranného, z prken sbitého domku stavěný, se šindelovou stříškou, která bývá červenou olejovou barvou natřena, aby déle vydržela. Sestrojení tohoto holubníku jest tak známo, že není třeba o něm se rozepisovati, připomínáme pouze, že sloupec má býti hladký nebo ode shora dolů as na 1½ metru délky plechem pobitý, aby kočky, kuny a j. po něm lézti nemohly, dále že má stříška volný a prostranný domek přesahovati do té míry, aby holubi na šlapačkách sedící před deštěm byli chráněni.

Někde bývá holubník postaven na způsob vížky, která je buď celá zděná nebo na podezdívce z prken sbitá a na několik pater rozdělená. V dolejších patrech bývají husy, kachny a slepice ubytovány, v hořejších pak holubi a to zase v budnících nad sebou ležících, dle předešlého popisu zhotovených. Vížky bývají čtverhranné nebo kulaté a k holubům lze se dostati buď zvenčí po žebříku, nebo vnitřkem vížky po točitých schodech.

Holubníky na sloupech, jakož i vížky, nemají býti blízko stavení jiných neb blízko stromů, s nichžto by čtvernožci na ně skočiti mohli, také nemají státi na místech prudkým větrům a silnému průvanu přístupných.

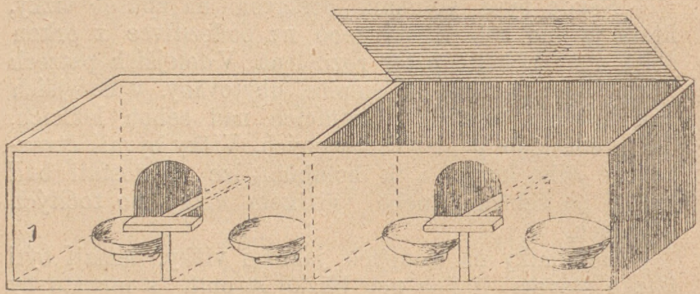
Pravý milovník holubů, nehledící sobě jen zisku, nespokojí se s obyčejnými druhy i snaží se zaopatřiti si pro radosť vzácnějších, třeba i méně užitečných holubů, a vynaloží všechno, aby upravil jim krásný a pohodlný byt. Těší se z toho sám, když do čistého, pěkného holubníku vejde; rád se v něm pozdrží a pobaví se svými miláčky, kteří jej radostně vítají a obletují, zajisté že jen z vděčnosti za laskavé ošetřování.

Za novější doby stalo se mnoho ve prospěch opravy budníků i holubníků. Mezi jinými zvláště návrhy Fultonovými.

U mnohých druhů snášejí holubice na novo vejce, když ještě jsou v hnízdě holoubata, která ošetřování vyžadují. Taková od starých zanedbaná, nedospělá ho-

loubata vylezouce jednou z hnízda, nemohou se do něho více navrátiti, aby jim poskytnuto bylo tepla a potravy, protože holubice již znova na vejcích sedí. Mláďata takto pomoci zbavená snadno zimou a chladem zahynou. Aby se tomu předešlo, zhotovil Fulton budníky následovně:

Budník (obr. 18.) jest rozdělen uvnitř asi 6 –8 cm. vysokým přepažením ve dvě stejné komůrky. V každé komůrce je plochá, dobře vypálená a vyhlazená hliněná miska, slamou a drtinami pokrytá, která za hnízdo slouží. V stejné výšce s vnitřním přepažením je upevněna venku šlapačka. Na ni usedne přilétnuvší holub, vejde do vnitř a tu vidí v jedné komůrce na hnízdě vylíhnutá již holoubata, a ve druhé na vejcích sedící holubici. Holoubata

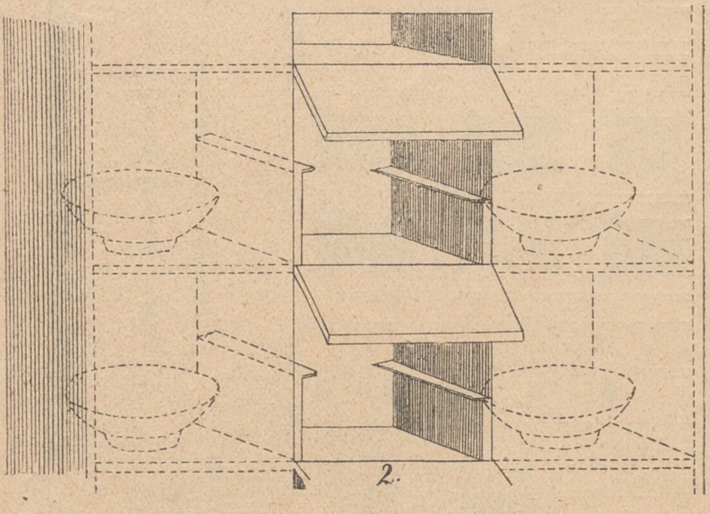
Obr. 18. **Budník.**

nemohou pro přepažení holubici viděti, sedí pokojně na svém hnízdě a bývají od holuba krmena. Dno budníku v obou komůrkách je posypáno na 15 mm. vysoko pilinami, čímž se nejlépe hmyz zapudí, komůrka snáze vyčistiti dá a holoubata, hnízdo opustící, si neublíží. Při čistění budníku dá se jeho poklop otevříti. Výměr budníku řídí se velkostí holubů, musí však býti aspoň tak prostranný, aby holubi v něm měli pohodlné místo. Takových budníků může býti několik v jedné řadě podle sebe.

Pro purclíky odporučuje se jiný druh budníků (obr. 19.), kde mezi dvěma zbývá ještě zvláštní prostora neb mezera. Přepažení musí nejméně 12—15 cm. býti vysoká, aby holoubata nemohla vypadnouti. Také

je záhodno zakoupiti misky co možná nejnižší; jednak proto, že může holubice pohodlněji k potravě, nemusí na dlouho vejce opustiti, čímž se zabrání jejich zachladnutí; jednak proto, že mohou nedospělá holoubata, z hnízda ráda vylézající, snáze do něho se dostati.

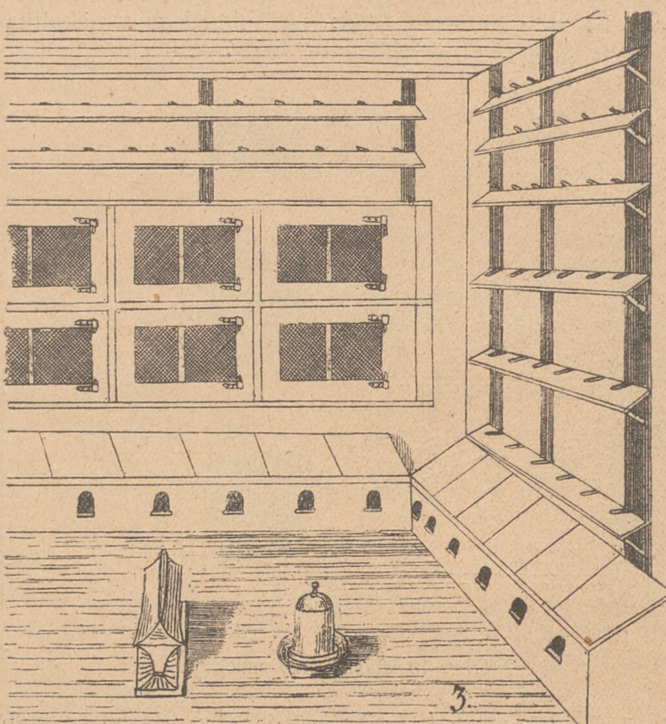
Obrazec 20. znázorňuje zařízení většího holubníku. V prostranné místnosti na zemi jsou po stranách budníky na obr. 18. naznačené; nad nimi jsou v několika řadách šlapačky, prkénka to asi 7—10 cm. dlouhá,

Obr. 19. **Budník pro purclíky.**

4—5 široká, z předu zakulacená, aby při vletu neb nárazu holub se neporanil. Šlapačky jsou nejméně 25 cm. od sebe vzdáleny, aby jeden holub druhého neznepokojoval. Pod šlapačkami jsou šikmo upravená prkna, aby výtrusem nebyly šlapačky a holubi v ostatních řadách pokáleni. Na jedné straně nad budníky jsou drátěné klece pro holuby, kteří se mají spářiti neb pro takové, kteří z jiných příčin osamotněti mají. Podlaha jest na 2 cm. vysoko pilinami neb drtinami

posypána; tak též i v budníkách, protože snáze se dají vyčistiti a hmyz se v nich tak snadno nedrží. Není-li pilin, možno užiti drobného, suchého písku, který často novým se nahražuje a každý den malými ostrými hráběmi od trusu čistí. Podlaha a stěny mus býti hladké, často bílým vápnem natírané. Aby byl holubník

Obr. 20. **Zařízení většího holubníku.**

světlý a provětraný, musí míti s dostatek oken. Uprostřed holubníku na zemi jsou nádoby pro vodu k pití, pro pokrm a pro koupání.

Wallace dal si dle tohoto vzoru vystavěti krásný holubník, který mimo to byl objat a shora pokryt vysokou klecí drátěnou. Prostora mezi holubníkem a drá-

těnou sítí jest velká, tak že holubi mohou volně sem i tam lítati a na prknech rozličně upravených kolem do kola choditi. Na každé straně drátěné mříže je malý otvor, kterým holubi mohou do vůkolí a zase nazpět lítati.

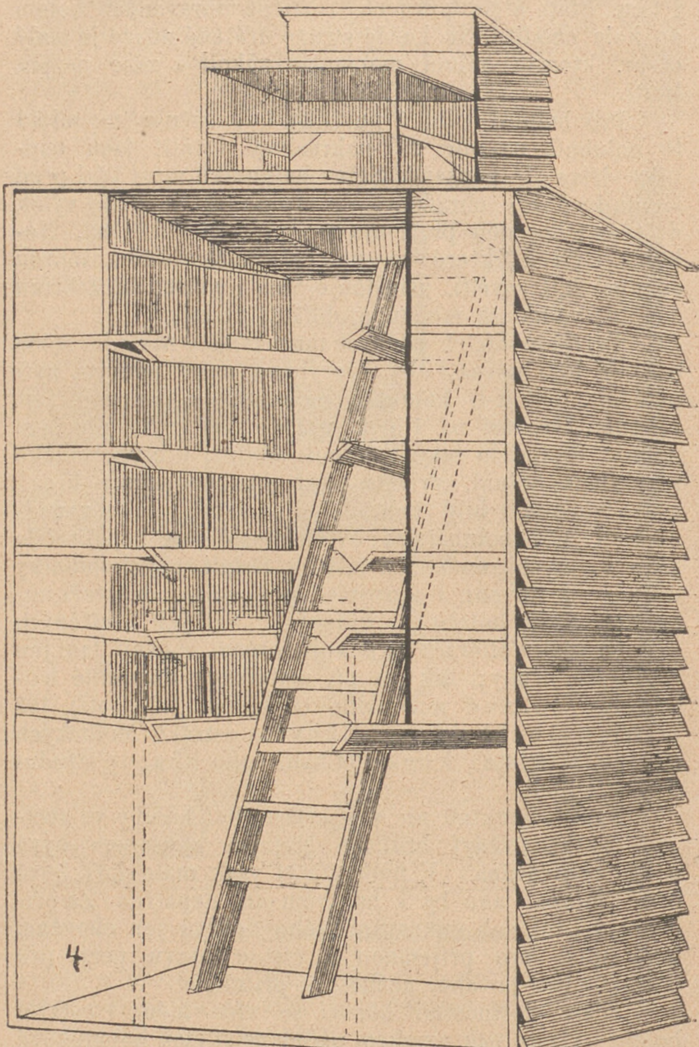
Pro holuby polní a purclíky odporučuje se mimo to holubník na obr. 21. nakreslený. Uvnitř jsou budníky dříve již popsané. Stěny holubníků musí býti před škůdníky dobře ohraženy. Ve stropě jest společný výlet, drátěnou ohradou proti dravým ptákům chráněný. Několik mřížek, které se po kolečkách běžící šňůrou snadno dají zavříti, usnadňuje vlet i výlet. Ze žebříku uvnitř snadno se mohou prohlížeti budníky.

Při holubnících zděných musí zvláště základní stěna a půda býti pevna, aby prorýpána nebo podryta býti nemohla. Stojí-li holubník na několika sloupech, jest záhodno tyto asi na 1·5 m. vysoko železným plechem pobiti. Radno je také holubník obíliti, protože daleko rozptýlení holubi, zvláště když jim nebezpečí hrozí, snáze shlednou bílý holubník a ihned do něho zapadnou. U nás holubářství ovšem ještě tak nepokročilo jako v jiných zemích, zvláště v Belgii, aby holubníky daleko od stavení, i uprostřed polí stály. Někteří milovníci mají holuby v krásných, velkých drátěných klecích neb Volierách v pokoji, ovšem chovají tam jen vzácnější druhy; tak na př. malinké a roztomilé h o l o u b k y r e z a v é z Brasilie (Columba talpacoti), též krásné h o l o u b k y k r a h u l í k o v é z ostrovů Moluckých (Geopelia striata), k r s k y (Chalcopelia afra) ze střední Afriky a jiné.

Není to ostatně nic tak zvláštního, holuby ve světnici chovati, vždyť hrdlička stejným způsobem bývá u nás opatrována. V holubářství však málo kdy bývá o ní zmínka, jako by k holubům ani nepatřila. Za příčinou vrkání neb cukrování svého nebývá jen chována, jako spíše pro příjemnou a čistou barvu peří, pro mírnou svou povahu, něžnost a přítulnost.

Těmi vlastnostmi honosí se více méně i ostatní holubi, zvláště pak mnohem příjemnější jsou holoubkové malého, drobného a útlého těla.

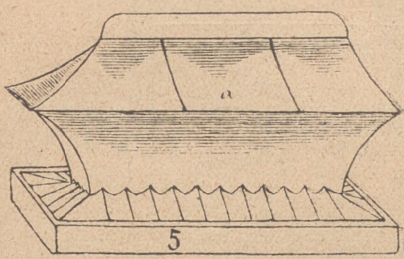
Do holubníku úplně zhotoveného postaví se konečně doprostřed nádoby pro pokrm a nápoj. Holubi hospo-

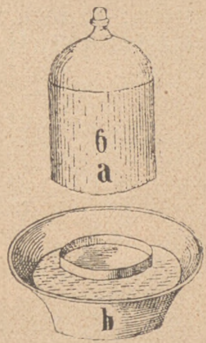
Obr. 21. **Holubník pro holuby polní a purclíky.**

daří s pokrmem jim daným nešetrně a rozházejí i zničí hltavostí svou velmi mnoho zrní. Tomu hleděli holubářové odpomoci, zhotovili a odporučili rozličná nádobí pro pokrm a vodu k pití.

Mezi těmito vyhoví všem požadavkům dle Fultona z tenkého plechu zhotovená nádoba (obr. 22.), zvláště že je trvanlivá, snadno se dá přenášeti a čistiti a všemu plýtvání pokrmu zabraňuje. Poklopem —*a*— nasype se do nádoby zrní, které tíží svou otvory, na dně po stranách upravenými, do žlábků na podstavci zhotovených se trousí, a sice jen v obmezené, určité míře, tak že málo které zrnko bývá zmařeno. Při tom mohou

Obr. 22. **Fultonova nádoba ke krmení holubů.**

Obr. 23. **Nádobka k napájení holubů.**

holubi z jednotlivých žlábků pohodlně, aniž by jeden druhému překážel, žráti.

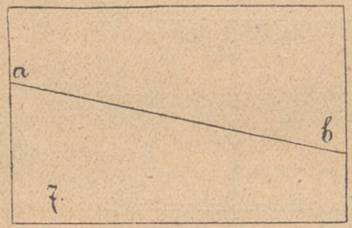
Pro nápoj zhotovil Wright plechovou nádobu (obr. č. 23), která se naplní vodou. Voda z nádoby —*a*— vystupuje až na okraj podložené mísy —*b*— a tlak vzduchu udržuje ji v stálé rovnováze s vodou uvnitř nádoby.

Často bývají v holubníku zařízeny ke koupání mělké, ne příliš hluboké vodojemy, uprostřed vyvýšené, na okraji však zvýšené, aby mnoho vody vyšplýcháno býti nemohlo. Uprostřed vodojemu může býti i větší vyvýšené místo, na které by mohli holubi sedati.

Zásylka holubů.

Mají-li holubi někam býti zasláni, dlužno postarati se, aby na cestu byli vhodně umístěni a vším zaopatřeni. Jeden holub má dosti místa v bedničce (dostati lze je u obchodníků se zbožím kořenným neb kuchyňským) nejméně 15 cm. vysoké, pro tělo dosti volné, nikoli však tak široké, aby se v ní mohl otáčeti. Do bedničky takové vyvrtají se nahoře otvory 1·5 cm. v průměru mající, kterými vzduch má volný přístup.

Při zásylce dvou holubů poslouží bednička podobná, jednou tak velká; uprostřed ní upraví se z tenkého prkénka šikmé přepažení tak, že povstanou dva prostory; do nich vloží se holubi tím způsobem, že hlava holuba k širší, ocas pak k užší straně jest obrácen

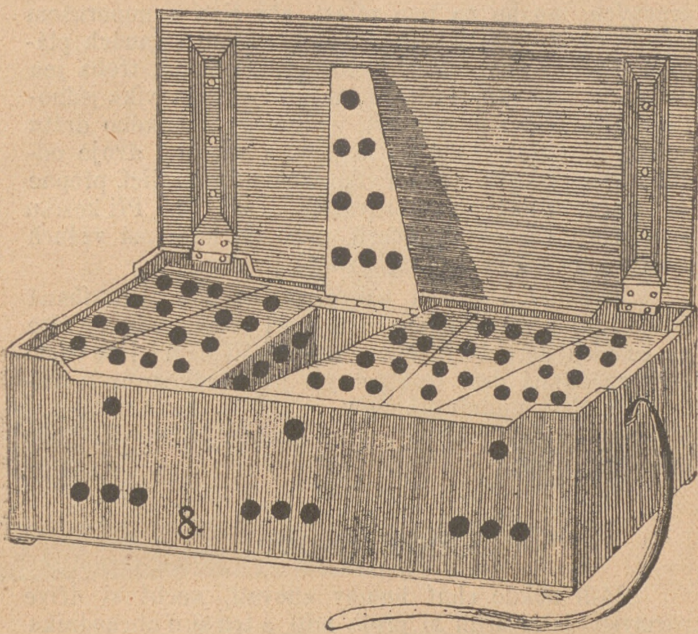

Obr. 24. **Bednička pro zásylku dvou holubů.**

Prostory nesmějí býti tak veliké, aby holubi se v nich otáčeti mohli. (*Obr.* 24. šikmá přehrádka *a—b.*) Při větší zásylce užije se bedny větší, která se udělá s tolika přepaženími, předešlému podobnými, kolik holubů se zasýlá. Přepážky i víka mohou býti z tenkých, 4—5 mm. silných prkének zhotovena. Jak přepážky tak i víka mají býti vzdušnými otvory, 1·5 cm. v průřezu majícími, opatřena. Takových nechť je pro každého holuba ve víku osm a nejméně tolik v každé přehrádce. Též do bedny vyvrtají se takové otvory, a sice vždy na širším konci každého oddělení, pod víkem jeden a 3 nade dnem, aby vzduch bednou volně mohl procházeti. Vzdušné otvory na dně dělati není radno, jednak že by bedna musila míti postranní lišně, aby vzduch pod

ni vniknouti mohl, nebo místo nich nožičky, které snadno se ulámou, jednak že by drobná sláma na dně rozestlaná buď otvory vypadala nebo zcela je zacpala. Podobně zhotovené bedny lze dostati ve větších závodech. Jsou vkusně upravené a lehké.

K objasnění poslouží *obr.* 25., který představuje bednu pro 6 purclíků anglických, 50 cm. dlouhou.

Obr. 25. **Bednička pro šest holubů.**

22·5 cm. širokou, 16 cm. vysoko a pouze 4 3/4 libry anglické váhy těžkou. Hlavní víko, jak z obrázku patrno, nepřiléhá těsně na provrtaná víčka jednotlivých oddělení a přepne se řemenem, za který možno bednu také pohodlně nésti. Pro holuby velké, jako jsou montaubanci, španělové a římané, musí býti bedna ovšem rozměrů větších.

Obyčejně však při zásylkách holubů užívá se nízkých, podlouhlých košíků, v jakých se na některých místech máslo, vejce a j. na prodej nosí. Košík takový potáhne se uvnitř, vyjma dno a víko, tedy pouze po stranách nebíleným plátnem neb kalikem, jednak aby se zabránilo při špatném počasí přílišnému větru a průvanu, jednak aby zůstalo neporušeno peří, které jinak často v proutí uvázne neb se odře, roztřepí i poláme. Zvláště při holubech pávích a jiných, pro výstavy určených, mnoho na tom záleží, aby čistí a neporušení na místo se dostali. Když byl košík po stranách plátnem potažen, rozdělí se uvnitř přehrádkami, třeba jen plátěnými, na rámce nataženými. Mřížovaná víka jednotlivých oddělení mohou býti zhotovena z tenkého drátu nebo i z proutí. Také může jedním víkem i dvoje oddělení se přikrýti. Hlavní víko, košík uzavírající, přepne se řemenem neb ováže provazem. (*Obr.* 26.) Při košíku není třeba vzdušných otvorů, nebo do koše má vzduch proutím na všech stranách volný přístup.

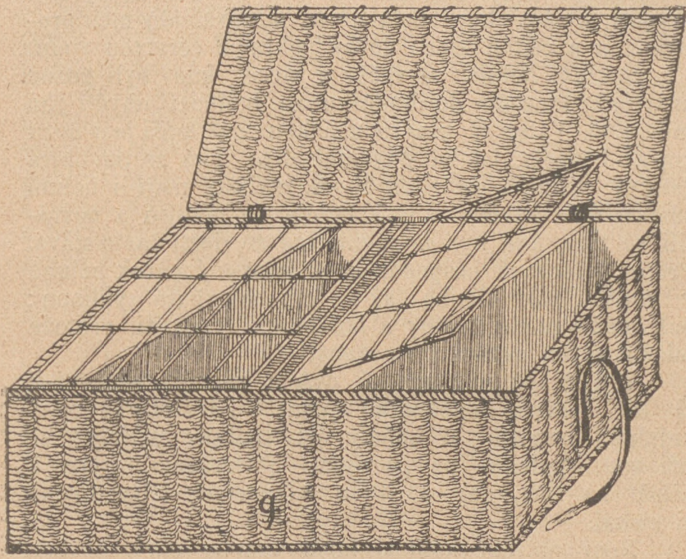
Do beden i košíků nasype se na dno rozstříhaná sláma; dlouhou slamou bývá peří znečistěno, zvláště na cestách delších. Mnohem lepší nežli sláma jest třísl̄o nebo rašelinná drť; jest dobrým prostředkem proti hnilobě, je čisté a udržuje holuby ve zdraví. Také tak dobrý je chmel, který zasluhuje před slamou přednost zvláště tam, kde roste.

Chov holubů.

Má-li někdo chuť holuby chovati, nechť si dříve rozmyslí, jaký druh si přeje míti a ten si u obchodníka objedná, nebo sám vybéře a koupí. Není-li znalcem holubů, nechť některého zkušeného holubáře požádá, aby mu holuby vybral. Obyčejně se kupují holubi z jara, než se počnou pářiti; na zimu si málo kdo holuby kupuje, aby jich nemusil bez užitku krmiti. Při koupi holubů především dbáti sluší, aby byl holub zdravý, což poznati lze z toho, je-li dobře vyživený, veselý, čistý, má-li jasné oči, hladké, k tělu přiléhající peří, zda vrká, sem i tam přebíhá neb poletuje, s chutí žere, pije a rád se koupá.

Opak toho vidíme na holubu nemocném; ten je hubený, smutný, špinavý, má zakalené oko, rozcuchané peří, nevrká, sedí více, protože je mdlý a v chůzi neobratný, nežere, nepije a nekoupá se.

Ku chovu kupují se holubi jeden nebo dva roky staří. Mladý holub pozná se po písklavém a slabším hlasu, měkkém a hladkém zobáku, po slabém a úzkém kruhu kolem očí, po tmavším peří a čmýří. (pejří, prach, prachové peří) na hlavě a voleti; má také slabší

Obr. 26. **Košík ku zasýlání holubů.**

červené a hladké nohy se slabými drápky. Starý holub má hlubší, silnější hlas, tvrdý, na bláně nosní šupinatý a vráskovitý zobák, širší kruh kolem očí, pevnější, světlejší a tužší peří, silnější, modročervené šupinaté nohy s hrubšími drápy.

Mnohem tíže jest rozeznati holuba od holubice. Ovšem se udává, že holub, když se pářiti chce, vrká, ocasem země se dotýká, že je větší, hlavu že má vel-

kou a hrdlo kratší, nohy delší a silnější, blánu nosní vyšší a více rozeklanou.

Tyto známky jsou však velmi nejisté, některá holubice také vrká a jako samec se otáčí, bývá také velká, tak že obchodník ani nejlepší znalec nemůže s určitostí holuba od holubice rozeznati.

Pozná se to teprve v čas páření, je-li koupený párek holubů ve zvláštní posadě, kleci nebo budníku uzavřen. Jsou-li oba samci, rvou se; jsou-li obě holubice, nepáří se; je-li pak to holub s holubicí, počnou se brzo zobáčky celovati, za 10—14 dní se ovrkají a spáří, zvláště když holubář se postará, aby měli prostrannou a čistou klec, dobrý pokrm a čerstvou vodu.

Spáření holubi se večer z klece, kde byli posud uzavřeni, odnesou do budníku za budoucí obydlí jim určeného. Výlet se uzavře mřížkou, což lepší jest nežli ucpati hadrem, jak se obyčejně děje. Tím se jim ubírá čerstvý vzduch, což jen škodí, zvláště mají-li holubi zůstati déle zavřeni, aby z holubníku neulítli a nevrátili se tam, kde byli koupeni, což se dosti často stává. Proto ponechává hospodář nově koupený párek holubů v kotlíku tak dlouho, až se jim holoubata vylíhnou; pak může směle holuby z holubníku vypustiti, protože mláďat svých zajisté již neopustí.

Ten strach si hospodář ovšem uspoří, odchová-li si ku spáření holoubata vlastní. Začátečník učiní nejlépe, koupí-li si holuby již spářené a když se při tom spolehne na poctivého obchodníka, kterému záleží na tom, aby u svých odběratelů dobré jméno si získal.

Není potřebí koupiti hned mnoho párů, postačí třeba dva. Ty možno pak rozplemeniti, když se holoubata ponechají vyvésti, kterýmžto způsobem někdy i za rok se může rodina až na 12 párů rozmnožiti.

Někteří holubáři vykuřují holubník voňavými věcmi, aby nově zakoupené holuby v něm udrželi a ostatním příjemnější byt připravili, zvláště stonky anýzu, fenyklu, koriandru a konopí, nebo házejí semena těchto rostlin do holubníku na zem, buď čistá, nebo s hlinou v kuličky shnětená. Tvrdí se všeobecně, že holubi voňavé věci milují a že rádi v holubnících voňavých se zdržují; avšak uvážiti dlužno, že se mnohem lépe daří holubům

ve volné přírodě žijícím, kdež jim přece nikdo voňavek nepodává. Jedině natírání stěn holubníku anýzovým olejem mělo by význam, protože zapuzuje rozličný hmyz, holuby soužící.

Ostatně užívají někteří pověrčiví holubáři ještě jiných, často až směšných prostředků, buď aby holuby v holubníku při zdraví zachovali, před ulítnutím a pohromou uvarovali, nebo cizí holuby přivábili. Rozumný holubář takových hloupostí si nevšímá, dobře věda, na čem zdar holubů jeho spočívá.

Holubář chovající holuby pouze pro užitek ponechá je pářiti, jak sami chtí. Jest mu lhostejno, spáří-li se černý holub se strakatou holubicí, nebo červený s bílou, i jest spokojen, jen když hodně holoubat vybéře.

Jinak k tomu přihlíží hospodář, který má zároveň zalíbení v holubech, neb milovník, který je více pro vyražení chová. U takových jsou pak všelijaké chuti. Některý chce míti všechny holuby stejné barvy a hledí k tomu, aby holubi vždy stejného druhu, stejné velikosti a barvy se pářili. Jiný miluje zase holuby rozličných druhů a strakatých barev. Opět jiný dá si záležeti na tom, aby vypěstoval nové druhy, ke kterémuž cíli dává do páru i nejrůznější druhy holubů.

Při výměně nebo koupi stává se mezi holubáři často i šibalství. Milovník, kterému na př. na tom záleží, aby neměl holuby jednobarevné, přihlíží přísně k tomu, aby holub neměl ani jediného péra jiné barvy; vymění si neb koupí holuba zcela bílého a po nejbližším přepeření shledá na něm k svému úžasu několik per černých. Pak teprve poznává, že holubář jej podvedl a černé peří před výměnou nebo prodejem z holuba vytrhal. Také prý někteří šibalové peří holubům i obarví, aby je jako vzácnost dráže prodati mohli. Proto každý jednou podvedený milovník nežli holuba koupí, dlouho a bedlivě si jej prohlíží, nemá-li na těle snad holá místa nebo někde obarvené peří, které bývá bez lesku.

Holubi žerou zrní všech druhů obilí a luštěnin, semena moučná i olejovitá rozličných rostlin, na polích a lukách letního času je sbírajíce. V zimě jsou odkázáni na zrní, které hospodář ze sklizeného obilí a z luštěnin si vymlátil.

Pokrm v domácnosti holubům podávaný jest rozličného druhu. Z obilí jest to přede vším *ječmen*, který holubi rádi žerou a který jim také jde k duhu; *pšenice* jest jim méně prospěšná, ačkoliv ji také rádi zobají; *žita* příliš nemilují a *oves* žerou jen tenkrát, když mu po delším čase přivykli.

Z luštěnin nejraději mají holubi *vikev*, radno však jim sypati vikev nejméně rok starou, protože čerstvá snadno způsobuje průjem často velmi nebezpečný; zamilovaný pokrm holubů jest také *hrách* a *čočka*, a u nás méně pěstovaný bob (fazol).

Z řádu trav, v Čechách více nebo méně pěstovaných, jest to zvláště *kukuřice* nebo *turecká pšenice*, jejíž hranatě kulatá zrna obsahují velmi zážívnou mouku a potom *proso*, které také u nás v některých krajinách se seje. Z řádu rostlin rdesnovitých jest oblíbena *pohanka*, která se daří zvláště na půdách písečných.

Z řádu kopřivovitých *konopě hlavatá*, místy pro vlákno a *semenec* pěstovaná. Semenec se dává holubům, aby je povzbudil ku snášení vajec, když snad v tom ohledu zlenivěli.

Lněné semeno holubi též rádi žerou, maso jejich má však potom chuť nepříjemnou, lněným olejem páchnoucí. Také rádi *semeno lesní*, které jest živné a zdravé, dává však masu přihořklou chuť.

Jadérka z vína holubi s chutí žerou; ve vinicích, když byla šťáva z vinných zrnek vytlačena, rozhodí a suší na vzduchu slupky, z nich pak jadérka vymlátí, vyčistí a s nemalým prospěchem za pokrm holubům dávají.

Brambory poskytují také dobrý pokrm, když se uvařené, rozdrobené, vychladlé a se zrním smíšené holubům dávají; někde rozkrájejí uvařené brambory na malé kostky, které se na kamnech usuší a pak holubům často místo zrní nasypou. Pouze brambory nemají se však holubi krmiti, zvláště mají-li holoubata. Tu potřebují jadrnějšího pokrmu.

Konečně dostává se holubům za pokrm i rozličných *kuchyňských odpadků*, drobečků z chleba, housek, na drobno rozkrájeného vařeného masa, rýže, krup atd.

Komu na zdaru holubů záleží, nechť nešetří a dává jim vždy dobrý a čistý pokrm. Na to se však málo kde

hledí a na holuby pamatováno bývá jedině zadinou a výtočky, které ve stodole stranou se kladou. Bývá v tom ovšem dosti semen toho kterého plevele, holubům vítaného, ostatní však jsou buď hluchá, prázdná neb nedospělá obilná zrna, červivý hrách, špatná čočka atd., dobrých, živných zrnek pořídku. Zadina bývá také, protože na ní nezáleží, obyčejně na nejhorším místě nahromaděna a uschována, kde často stuchne, splesniví neb jinak se pokazí. Červivý hrách a čočka, špatná vikev, plesnivé zrní atd. škodí holubům jakož i holoubatům, když od starých krmena bývají. Také se počnou holubům vařiti brambory jen tenkráte, když se již kazí neb hnijí: vůbec má se za to, že holubu je všechno dobré, čeho se jinak již upotřebiti nedá. Z toho povstávají mnohé nemoci, v našich holubnících tak časté. Má-li se holubům dobře vésti, potřebují předně tolik svobody, aby mohli volně lítati, za druhé pak dobrého pokrmu.

Mnohý hospodář nedá holubům za celý rok zrnka, maje za to, že toho není třeba, poněvač má holub na polích všeho hojnost a v zimě si sežene, čeho potřebuje. Holubi takového necitelného hospodáře nuzně jsou v zimě živi, lítají kolem stodol, po hnojištích, do cizích dvorů, kde by nějaké zrnko našli, k jaru jsou hladem tak zmořeni a vysíleni, že nemohou ku hnízdění se dostati. Hospodáři, který nemá holubům čeho dáti nebo jich zanedbává, mělo by přísně býti zakázáno holuby držeti.

Řádný holubář krmí své holuby v létě i v zimě. řídě se rozumně povětrností a ročním časem V létě, když holubi nacházejí v polích dosti potravy, dává jim vždy v určitou dobu, ráno a večer, pouze trochu zrní. V tu dobu volá neb zapíská jen na ně, poněvač zajisté na blízku na znamení k zásypu čekají. Za deštivého počasí, kdy holubi neradi své obydlí opouštějí, dává jim pokrmu více, třeba i třikrát za den. V zimě pak zasýpá jim hojně a to třikrát denně, teprve ku konci zimy jim dává méně, aby příliš brzo nepočali hnízditi a mláďat pozdním mrazům v šanc nevydávali. Holubář má vždy na zřeteli, aby holubům dal pokrmu přiměřeně, ne tedy příliš mnoho, ani příliš málo. Za krátkou dobu sezná, kolik svým holubům smí sypati;

nesezobali-li všechen pokrm ponejprve, ví, že dal mnoho, čekají-li po zásypu ještě na místě, pozná, že nejsou nasyceni a že třeba jim přidati. Míra neb váha zobu čili pokrmu nedá se tak snadno určiti. Udává se, že holub v zimě spotřebuje denně asi 3·50 dkg. zobu; — ale jakého? Přijde na to, jaký druh pokrmu se mu dává, jak je čistý, dobrý a živný.

Smíšený pokrm není radno dávati, jelikož holubi si vybéřou zrna, která jim chutnají, ostatní pak zůstanou pohozena a přicházejí na zmar. Za to však je radno pokrm střídati, na př. jednou zasýpati pouze hrách, podruhé vikev, po třetí kukuřici, potom pohanku, pak čočku atd.

Za doby, kdy mají holubi mladé, radí Fulton dávati pokrm smíšený z dobrého hrachu, kukuřice a vikve po stejných dílech.

Nejlépe je pokrm zasýpati v holubníku, protože takto nejméně ho přijde na zmar, a holubi, nejsouce nikým vyrušováni, pokojně se nažerou. Obyčejně se dává pokrm do truhlíku dřevěného, nebo dle novějšího a lepšího způsobu do plechové nádoby, o které jsme zmínku učinili při zbudování holubníku. Kde nelze v holubníku krmiti, rozhodí se pokrm blízko něho na čistě zametenem místě a sice u velikém oblouku nebo polokruhu, aby holubi volně mohli žráti, při čemž, jak známo, těžko lze tomu zabránit, aby vrabci, slepice a jiná domácí drůbež také se nedostavili.

Osiřela-li holoubata v prvních dnech, mají se dáti jinému páru holubů na vychování. Nebylo-li by však toho, radí Fulton nahraditi pokrm pro mláďata tímto způsobem: V mlýnku na kávu rozemelou se malá zrnka kukuřice, hrachu a vikve po stejných dílech. Rozemletý prášek se poleje vařícím mlékem, zamíchá a dá se přes noc rozmočiti. Jsou-li holoubata nejméně 14 dní stará, dává se jim ohřátý tento pokrm prvních 8—10 dní nejlépe pomocí kaučukové stříkačky s kostěnou násadkou, která se jim do jícnu vstrčí, aby se tam kaše vstříknouti mohla.

Mají-li se holoubata pro kuchyni vykrmiti, vybéřou se k tomu účeli 3—4 neděle stará, dají se do košíku na slámu, přikryjí se víkem nebo něčím jiným tak, aby byla v koši sice tma, ale dosti volného vzduchu. Ke-

krmení slouží hrách nebo kukuřice, která se dá asi na 24 hodin do vody, aby nabobtnala. Při krmení se měkký zobák holouběti opatrně otevře a nacpe se mu, dle Fultona, 50—100 semen vždy ráno a večer každý den. Na počet zrn ani tak nepřijde. Dá se holouběti tolik, aby mělo vole plné, nikoli přeplněné. Pomocí nálevky nebo také lžíce může se holouběti čerstvá pitná voda do hrdla nalíti. Za 14 dní jsou již holoubata dosti tučná. — Tím způsobem mohou se vykrmiti i starší holubi.

Někteří holubáři dávají svým miláčkům mimo dobrý pokrm do holubníku ještě rozličné pamlsky. Tak se připravuje na př. dle Hamma zvláštní chléb. Čerstvá hlína zvlhčená dostatečně vodou, ve které dříve asi 1 kg. kuchyňské soli byl rozpuštěn, promíchá se s 5 kg. semence a vikve nebo jiným semenem, holuby oblíbeným, a mimo to 1 kg. kmínu neb anýzu. Z těsta toho, dobře promíchaného a vyhněteného, nadělá se kuželovitých bochníčků, které se na slunci nebo v peci usuší. Bochníčky se uschovají na suchém místě, odkud se dle potřeby vždy 1 nebo 2 do holubníku donesou a na příhodném místě postaví. Holubi je velmi rádi okusují, poněvač prý se jimi ve zdraví udržují.

Jiný druh chleba se připravuje takto: Vezme se 7 dkg. koření kopytníka a pupavy, 3·50 dkg. anýzu, 3·50 dkg. fenyklu, 1·75 dkg. kmínu, několik hrstí soli kuchyňské, trochu ledku; koření se rozkrájí na drobno a pak se vše dobře promíchá s rozmočenou hlinou. Hmota se usuší a jako předešlá do holubníku na podlahu položí.

Takových lahůdek ovšem není potřeba, i bez nich se holubům výborně daří, kde je o dobrý pobyt, pokrm a nápoj postaráno.

Velkou výhodu má hospodář, je-li holubník blízko pramenité vody neb nějakého potůčku, kde holubi píti a se koupati mohou. Jinak se musí starati, aby holubům každý den, v létě třebas i třikrát za den, čistou a čerstvou vodu k pití i ke koupání zaopatřil.

Hospodář, který se nestará holubům o pokrm, nestará se i o vodu, maje za to, že si najdou v létě vody všude dost a v zimě že mají dosti sněhu a ledu, který také zobají.

Pravý holubář, má-li studni, nalívá vodu do žlabu neb do jámy vedle studně, nemá-li studně, zasadí škopek na dvoře do země, často jej vyčistí, vymyje a čerstvou vodou naplní. Napájí-li holuby v holubníku, nalívá tam vodu buď do dřevěné nádoby neb na velkou hliněnou mísu. Zvláštní milovník postará se o lepší nádoby, ano i o vodojemy, o nichž bylo již promluveno. Bez čerstvé dobré vody onemocní holubi velmi snadno a povážlivě. Zvláště prospěšná je voda slabě železitá, pročež se též nalívá do nádob železných.

Velmi škodlivá je voda z vodovodů čerpaná, zvláště obsahuje-li částky sirnaté. —

Kde při chovu holubů k užitku hledí, vyvolí si druhy výnosné, totiž takové, které mají častěji do roka holoubata. K těm patří zvláště druhy holubů polních neb domácích. Obyčejně chová milovník několik párů holubů pro užitek a několik párů vzácných pro zábavu.

Při tom má hleděti, aby jednotlivým, zvláště pokud se týče ubytování, vyhověl, tak na př. voláče a bagdady od jiných holubů oddělil; těm, kteří rychle létají, jako jsou purclíci, rackové, indiáni a jiní, přístupnější a otevřenější holubníky zařídil. Jiným opět, kteří neradi létají neb snad ani nemohou, jako montaubanci a hedvábníci, prostranné místnosti upravil a opět jinak se postaral o ty, jež chce zvláště pro kuchyni pěstovati, jako na př. slepičáky, španěly a montaubány.

Při jednotlivých skupeních ve článku o druzích holubů byly nejhlavnější vlastnosti holubů vytčeny.

Pokud se týče holubníku, je ovšem radno, aby stál na tichém, od stavení vzdálenějším místě, bohužel však je každý nucen zaříditi si ho tam, kde okolnosti a místnosti mu dovolují. Co je v městech holubníků na půdách i v domech, při nichž dvorku skoro ani není! Co se chová rozličných holubů i v pokojích, na př. nyní zvláště poslíčků, s kterými nutno milovníka blíže seznámiti.

Poslíci byli již u starých Egypťanů, Peršanů, Řeků a Římanů, zvláště ve válkách a v obchodu, k donášení zpráv upotřebováni. Nejdéle se udrželi v Orientě, kde byly ještě r. 1500 od vlády zřízené holubí pošty. R.

1770 dal si jakýsi Vlach v loterii tažená čísla od holubů donášeti.

Londýnský žid Rothschild rozuměl dobře „kšeftu“ a využitkoval holubů s velkým prospěchem. Za vojskem Napoleonovým poslal agenty. z nichž každý několik holubů s sebou vezl a po nich důležité zprávy do Londýna zasýlal. Takto se žid Rothschild na př. dověděl o tři dny dříve nežli anglická vláda o porážce Napoleonově u Waterloo; skoupil kde jen mohl státní papíry, ovšem za velmi nízkou cenu, v jaké stály, tak že na nich pak později značné obnosy peněz vydělal.

Ani vynález telegrafu nezapudil holubí poštu; jest mnoho od telegrafních stanic vzdálených míst. kde si také přejí rychle míti zprávy.

V Londýně má každá redakce většího časopisu svůj holubník, kde se odebírají holubům zprávy, které od dopisovatelů ze soudních síní, veřejných schůzí atd. ze všech čtvrti města bývají zaslány. V Anglii a v Německu užívá se holubů těchto na lodích a mužstvo mnohé již tonoucí lodi má za své zachránění děkovati holubům. Holub poslíček z ohrožené lodi vypuštěný, přináší rychle zprávu na stanici pobřežní. odkud ihned ochrannou loď na místo nebezpečí vypraví. Ve Španělích jsou také na břehu mořském stanice, vždy 100 kilometrů jedna od druhé a každá z nich chová 25 párů holubů.

Ovšem může holub zprávu nesoucí na cestě. na př. bouří neb dravcem uchvácen, zahynouti, proto se vypouští z ohrožené lodi i 5 holubů najednou, z nichž aspoň jeden zprávu na určité místo donese.

Největší důležitost má holubí pošta v čas války. V prusko-francouzské válce roku 1870—1871 bylo asi 156.000 psaných zpráv holuby rozneseno. Služby, obleženým Pařížanům holuby prokázané, zavdaly podnět, že v Rakousku. Rusku, Francii, Španělsku a Německu zařízeny byly vojenské stanice s holubí poštou. Takové jsou v Rakousku v Komárně a v Krakově, i při loďstvu námořském. Vojenské ministerium udílí každý rok Vídeňskému spolku pro chov drůbeže větší ceny za nejlépe vycvičené poslíky a také prý dovolilo, že smějí soukromníci na stanicích vojenských mladé poslíky po 50 kr. sobě zakoupiti. Krom toho zaklá-

dají se ve větších městech spolky pro chov poslíků. Poštovních holubů se za poslední doby stále víc a více počíná užívati. Říšský rozpočet německý vykazoval na rok 40.000 marek pro vojenské holubářství. Také zavedeno holubí spojení mezi ostrovy Fidšiovými. Dosud vykonávaly poštovní tu službu malé parníky, které však velice trpěly prudkými pohyby moře, čímž i obchod velice byl poškozován. Zahradník v Baku spojil obchodní závod svůj v městě se zahradou za městem rovněž poštou holubí. Zakázky v obchodě učiněné, jež jen v zahradě vyříditi se mohou, vyřizují holubi zahradním zřízencům depešemi na peří přilepenými. Časopis „Epervier“ píše o zkoušce, jež podniknuta byla s holuby 5—6 měsíců starými, i zjištěno bylo, že za 12½ hodiny přeletěli dráhu 600 kilom., tudíž že letěli rychlostí 800 metrů za minutu.

Jako u jiných holubů, tak i u poslíků je těžko samce od samičky rozeznati; celkem se může říci, že samec má silnější hlubší, hlas a vydává táhlé zvuky, pak že před samičkou sem i tam se vrtí. Samice vrká krátce a potřásá ocáskem, když se k ní samec blíží.

Každý párek poslíků mívá do roka 5—6 párů holoubat, která třetím rokem jsou úplně vyvinuta a často až 20 let na živu se udrží.

Při koupi poslíků zvláště k tomu zřetel se obrací, aby měl holub široká prsa, krátký zobák, krk a nohy, husté peří a dlouhá, silnými brky opatřená křídla.

Holubník při tomto druhu holubů může buď sám o sobě státi, neb i na půdě domu býti upraven, dle způsobů zpředu udaných. Za pokrm se dává poslíkům jako jiným holubům zvláště: vikev, bob a kukuřice; někdy také pšenice a semenec; se zálibou žerou sůl, písek, maltu a starou hlínu. Voda musí být každý den čerstvá.

První cvičení může se prováděti od 1. května do konce září, totiž za povětří příznivého, později nutno však poslíky přivykati i zimě, zvláště mají-li pro službu vojenskou býti cvičeni. První pokusy mají sloužiti k tomu, aby se holub v letu otužil a s okolím svého domova seznámil. K tomu cíli se mu dovolí, ve vůkolí dle libosti lítati. Později se odnáší vždy dál a dál, i na 8 kilometrů daleko od svého holubníku, a

sice v rozličné strany. Má-li holub býti vycvičen jen pro jisté místo, odkud by měl zprávy přinášeti, tedy se nosí jako dříve vždy na další a další místa, avšak pouze jistým směrem, až posléze na místo určité, kde se vypustí.

Jsou však případy, že poslíci beze všeho cvičení, z krajin velmi vzdálených do svého hnízda neb holubníku se navrátili. Vypravuje se, že před několika lety jakýsi Angličan zavezl poslíky až do západní Indie, kde je vypustil a že někteří z nich po 10 dnech do svého holubníku v Anglii se navrátili.

Poslík uletí za minutu 1 kilometr; vydrží prý 13—16 hodin bez odpočinku letěti, tak že letního času za den cestu 800—1000 kilom. dalekou vykoná. V noci odpočívá.

Zpráva, kterou poslík nésti má, musí býti psána na tenkém a lehkém papíře. Aby zůstala čistá a suchá, sbalí se papírek a vstrčí do husího brku, kterým se podél protáhne pevná hedvábná niť. Potom se otvory brku zacpou voskem a brk se přiváže konci hedvábné nitě na jedno péro ocasu poslíka. Tak udává Jiří Canič, setník generálního štábu, ve svém pojednání o poslíkovi v časopise ornithologického spolku ve Vídni.

Nejspíše že se dřívějšího času připevňovala psaníčka poslíkovi i na jiná místa těla. Tak udává Fr. Špatný, že psaníčko zabalené do tenkého voskovaného plátna neb voskované dykyty přiváže se tenkým drátem neb hedvábnou šňůrkou poslíkovi pod křídlo. — Krištof Harant již roku 1598 vypravuje, že viděl, když v Egyptě cestoval, v Damiátě holuby, kteří papírky na nohou přivázané měli.

Náš lid si obyčejně představuje poslíka, kterak letí se psaníčkem zapečetěným, kolem krku růžovou pentličkou přivázaným, poněvač se tak všude vyobrazuje.

Nemoci holubů.

Největší péči má holubář na to vynaložiti, aby své miláčky zdravými udržel. Velmi často nedbalostí neb neopatrností svou zaviní, že povstane některá nakažlivá nemoc mezi holuby a za krátko je vyhubí. Holubi

podléhají jako jiná drůbež rozličným nemocem, a prostředků k jich vyléčení radí se mnoho. Vždy však není možno nemoc hned z počátku, jak vystoupila, poznati neb určiti, léčeno tedy bývá na zdař bůh tak dlouho, až se nemoc objeví v pravém světle, což obyčejně však bývá pozdě, když pomoci již není a ostatní holubi nákazou jsou ohroženi.

Nejlépe jest prvního holuba, na kterém povážlivé známky nemoci se ukázaly, ihned odstraniti a usmrtiti. Ačkoli je to pro holubáře bolestná úloha, přece vždy je lepší, nežli dlouhé léčení, které zřídka kdy vede ku zdárnému konci, ba i ostatním holubům při něm nákaza hrozí.

Rozpoznání nemocí vyžaduje dlouholetého pozorování a důkladného poznání života holubů.

Rozličná pojmenování nemocí a všechno léčení nic není platno, nepozná-li se, z čeho nemoc vznikla a v čem vlastně záleží. Často opět nemoc je zjištěna a nezná se zase lék, který by pomohl.

Předním úkolem holubáře jest, chce-li holuby zdravé si zachovati, aby holubník důkladně dal zhotoviti, největší čistotu v něm udržoval a pak se staral o nejlepši pokrm i nápoj.

Nutno zde opakovati, že holubník s jednotlivými budníky má býti prostranný, pohodlný, světlý, provětraný a čistý. Podlaha a stěny nesmějí míti děr, skulin neb štěrbin a musí býti často vápnem obíleny. V holubníku nesmí v létě panovati přílišné horko a v zimě ne velké chladno. V létě za horkých dnů zacloní se okna, kterými slunce do holubníku doráží, a dá se dostatek čerstvé studené vody k pití i ke koupání; do nápoje může se přimíchati i trochu ledku (sanytru) k ochlazení. Proti zimě se hledí holubník dle okolností opatřiti. Okna pro světlo a provětrání určená mají býti tak umístěna, aby nepanoval škodlivý průvan v holubníku. K tomu cíli nesmí ani mezi prkny a jinde býti mezer, skulin neb trhlin. Podlahy holubníků a budníků mají býti posypané drtinami nebo pískem, aby trus snáze mohl býti odstraněn. Z holubníků i z budníků má se trus každý den vyklízeti, neboť rozkladem jeho povstává velmi škodlivý výpar a rozmnožen jím bývá hmyz, který holuby nad míru sužuje až i usmr-

cuje. Též hnízda sluší často vyklízeti a ze šlapaček všechnu nečistotu odstraňovati. Co nejbedlivěji mají se každý den i nádoby na pokrm a nápoj vyčistiti, aby na nich nezůstaly po jídle zkažené zbytky, které snadno čerstvý pokrm nakazí a otráví.

Záleží-li hospodáři na zdaru holubů, nechť jim dává pokrm nejlepší, třeba dražší a sice pravidelně, vždy v určitou, přirozené výživě a patřičnému trávení přiměřenou dobu; střídání pokrmu jest prospěšné.

Vodu mají holubi dostávati pravidelně každý den čerstvou, pramenitou, neboť velmi často je stará, špatná voda příčinou nemocí.

Při práci v holubníku právě vytčené má si holubář povšimnouti každého holuba zvlášť, aby zvěděl, zdali některý nechuraví. Holub, o kterého se nemoc pokouší nebo který jest již nemocen, má rozčepejřené peří, je smutný, mrzutý, klade hlavu začasto pod křídlo, má mdlé oči, je lenivý, stojí neb sedí dlouho na jednom místě, žere málo, nekoupá se, nevrká a hubne.

Takový holub nechť se ihned z holubníka odstraní a odnese do zvláštní posady nebo velké klece, která je v nějaké příjemné, suché, teplé a provětrané místnosti. Tam může, od ostatních holubů odloučen, pokojně dlíti a býti pozorován.

Často se podaří, že za několik dní opatrným ošetřováním, vhodnou a skrovnější stravou se pozdraví.

Horší-li se pak nemoc a stane povážlivou, tu jest nejlépe holuba usmrtiti a zakopati, zvláště není-li to vzácný druh, na němž by záleželo.

Velmi nebezpečný holubům je *čmelík* z řádu roztočů (Acarida), každému holubáři známý.

Čmelík (jinak: čmelka, čmýr, všelka, všela, holubí veš, Dermanyssus avium) má asi 0·30''' dlouhé, vejčité, ploské, do zadu širší, hnědočervené tělo s bělavými skvrnami; nožičky mají dlouhé chodidlové články; první pár nožiček je delší.

Zdržuje se v holubnících, zalézá do všech děr, skulin i sebe menších štěrbin, kde klade vajíčka a svléká se; v noci navštěvuje holuby, aby jich krev ssáti mohl. Rozplemení se za krátký čas úžasně a usouží někdy i všechny holuby.

Čmelíky pronásledovaný holub je stále nepokojný, má rozježené peří, nemá spaní ani chuti k jídlu, schne pomalu až zajde. Holoubata podlehnou čmelíkům ještě dříve.

Pozoruje-li holubář, že některý holub je nepokojný, stále sebou vrtí, peří rozčechrává a ustavičně neb aspoň každou chvíli na všech částech těla se ozobává, nechť jej chytí a po čmelících pátrá. Najde-li čmelíky, odstraní holuba jako nemocného z holubníka, uzavře jej do zvláštní posady a počne jej léčiti.

K zahánění a vyhubení čmelíků užívá se rozličných prostředků. Někde natírají holuba rybím tukem, terpentýnovým olejem, rtutovou mastí máslem rozředěnou, máslem a sádlem smíchaným s popelem tabákovým neb obyčejným, smetanou smíchanou s popelem a opakují nátěr dle potřeby, až zpozorují, že holub je čilý, veselý a že se více neoštipuje. Jinde zasýpají holubu mezi peří na tělo pravý perský prášek, který se prodává k vypuzení rozličného domácího hmyzu. Někde zase koupají holuba ve víně rakouském, ve vodě, ve které se pelyněk, pepř, nebo mateří douška vařila.

Ze všech jmenovaných prostředků účinkuje jistě mast rtuťová, avšak nesmí se zapomenout, že je jedovatá; v případě, že pak se jí přece použije, třeba namazaného holuba zaobaliti večer až po krk do šátku. Ráno se šátek pozorně sejme a holub ve vlažné vodě mýdlem se omyje; když oschne, může býti na svobodu propuštěn, neboť zajisté nebude mít čmelíka ani jednoho. Mimo to zasluhuje pozornosti olej anýzový; jest neškodný a holub se jím směle může natírati po 2—3 dny.

Mnohem horší práci má holubář v případě, že se čmelíci ubytovali a rozplemenili v holubníku. Někde dávají k vypuzení čmelíků do holubníků nať chebdí (zemský bez), kropí podlahu kafrovou vodou nebo posýpají perským práškem, namáčejí košíky do vápenné vody, otírají vlhkými hadry budníky a šlapačky, bílí a čistí holubník, což hlavní jest věc, má-li však býti platná, musí se řádně provésti. Všechny štěrbiny se bedlivě vyčistí a vápnem zamažou, stěny se znova obílí čerstvým vápnem, sláma z hnízd se spálí a mísy vycídí, budníky a všechna prkna se opaří vařící vodou,

ku které se přimíchá trochu karbolové kyseliny, vařící karbolovou vodou pořádně se vydrhne a očistí podlaha, načež se hojně posype suchým pískem. Kde lze holubník těsně uzavříti, dá se vypařiti sirník uhličitý (sirouhlík), který i do nejmejších štěrbin vnikne a všechen hmyz úplně zničí; podobně účinkuje i vápenný prach, který ve vápenicích lze dostati.

Jiný druh roztočů, na př. *Perožrout holubí* usadí se rád v peří, rozhlodá brky a prozradí se tím, že holub má dotýčná místa na těle peří prostá a kůži pak pokrytou bělavou hmotou s červeným neb žlutavým obrysem. Holub takový nechť se ihned z holubníku odstraní, neb nákaza se rychle na ostatní holuby přenáší. Natírání sirným květem, kalomelem neb šedivou rtuťovou mastí, máslem rozředěnou, vede k rychlému vyléčení.

Holubi přechovávají také uvnitř těla rozličné cizopasníky, na př. *tasemnice*, které způsobují katarh střevní, nechuť k jídlu, hubnutí, někdy i smrt. Jako lék odporučují se pilulky z másla a prášku Arekového ořechu a také jádra z turků neb dyní. Prášek Areky dostati lze v lékárnách pod jménem katechu neb hlinky žaponské (terra japonica).

Vyskytují se u holubů ještě jiné druhy červů a sice z hlistů plochých zvláště *motolice*, které žijí nejen ve střevech, ale i v jícnu a průdušnici, dále pak z hlístů oblých: *škrkavky*, *měchovci*, *tenkohlavci* a *vlasovci*. Holubi těmito živočišnými cizopasníky navštívení, jsou obyčejně smutní a nevrlí. Jest radno dávati jim rozkrájený česnek, sirný květ, pak odvar senesových listí neb i kapradin. Také se jim dá vdýchati pára z kreosotu, která se vyvádí, když se rozžhaveným železným prutem míchá ve vodě s 2% kreosotu.

Mnohem horší jsou bytosti, pouze drobnohledem viditelné, pod jménem *bakterie*, *roubičky*, *plísňové houby* známé. Rozmnožují se v nejkratším čase u velikém množství a způsobují rozličné nakažlivé nemoci neb přímorky, kterým často veškerá drůbež ve dvorech za oběť padne. První příznaky bývají obyčejně podobny těm, jež při jiných i obyčejných nemocech se objevují, proto těžko je hned nemoc zjistiti; teprve rychlý průběh, obyčejně smrtí končící, objasní pravou příčinu ne-

moci. Tenkrát není však již pomoci a hospodář jedině starati se může, aby mrtvoly rychle zakopal a vápnem zasypal, holubníky důkladně vyčistil a desinfikoval a takto hleděl zachrániti aspoň to, co mu zůstalo. Při tom je radno přimíchati do vody pitné nebo i k pokrmu trochu kyseliny salycilové.

Souchotiny neb *tuberkule* holubů jsou též u jiné drůbeže i u člověka a pocházejí prý také od roubíčků (bakcill) pouze drobnohledem viditelných. Dle prof. Dr. Zürna mohou lidé souchotináři, kteří ve dvoře chrchle na zem vykašlávají, neb jichž chrchle na hnůj vynešeny bývají, drůbež ve dvoře nakaziti; v chrchlích jsou též roubíčky a bylo-li po dvoře roztroušené a chrchlemi znečistěné zrní holuby sežráno, dostanou tuberkule, zvláště tuberkulosu střev. Tuberkulosa plic je u nich vzácná. Řídký a roubíčky obsahující výtrus nemocných holubů i ostatní drůbeže vznáší se, když byl vyschnul a v prach se proměnil, ve vzduchu, bývá zase od lidí vdýchán a položí základ tuberkulose plic neb souchotinám. Tím způsobem by pokazil jeden druhého.

Holub tuberkulosou postižený je mdlý, nelítá tak vesele a rychle jako ostatní, sedí více, později seslábne tak, že nemůže ani na nohou se udržeti, šourá se s velkou tíží nohama pod tělo skrčenými po prkně neb po zemi, stále víc a víc hubne, při tom však žere i mnohem více, nežli holub zdravý. Dle toho hlavně poznati lze, že má souchotiny, a má býti zabit a spálen, neb nemoc jest nezhojitelna a maso jísti by se nemělo, protože nemoc jest nakažlivá.

Nemoc prý je též dědičná, proto se nemá žádný holub z takové rodiny k dalšímu chovu připustiti. Holub, na kterém dost malé podezřelé známky tuberkulí se objeví, má se hned zvlášť uzavříti a potvrdí-li se nemoc, ihned usmrtiti. Holubník, ve kterém na tuberkule nemocní holubi byli, má se roztokem rtuťového sublimátu (1 : 300) po 12 hodin důkladně desinfikovati, načež mají prkna ohoblována i očistěna a stěny obíleny býti.

Cholera nebo *mor* objevuje se občasně a povstává nejspíše také malými drobnohlednými houbami, což ovšem až po dnes při všem důkladném pozorování pro-

zkoumáno není. Možno, že nějaký zlý výpar ve vzduchu, přílišné vedro, špatná teplá voda nebo i zkažený pokrm k vývinu nemoci této přispívají. Pravá příčina se nezná a proto se neví, jakého prostředku proti této strašlivé nemoci užiti. Také příznaky dle dosavadních pozorování se neshodují. Dle Wrighta nastane obyčejně velká žízeň a průjem; výkal je nejdříve zelenavý, pak řídký a bělavý. Nemocný holub vůčihledě slábne, překotí se někdy i blízko vody, dostane cukání a křeče, i pojde brzo po tom, jak pozorovati lze, ve velkých bolestech. Dle Wegenera bývá kůže kolem řitě značně červená a černě skvrnitá. Dle Oettela bývá vole vodou a nestrávenými zrnky naplněno a zobákem z něho vytéká, když se holub za nohy hlavou dolů drží, velmi zapáchající tekutina.

Všechno léčení až posud nevedlo k uspokojivému výsledku, zvláště proto, že celý průběh nemoci od počátků až k smrti pouze několik hodin trvá. Proto se doporučují pouze prostředky záchranné: stín a dostatečná ochrana proti žáhnoucímu slunci, stále čerstvá a studená voda, ku které se může trochu kyseliny salycilové přimíchati, pak i čerstvá rozsekaná zelenina. Že v čas nebezpečné nemoci této každý podezřelý holub okamžitě z holubníku odstraněn býti má, rozumí se samo sebou.

Neštovice mají nejspíše také svoji příčinu v mikroskopických příživnících; dle Wegenera přispívá k vývinu jich přílišné krmení palčivým semenem za horkého léta, Neštovice objevují se jako malé vřídky velkosti hrachu pod křídly, na břiše a na vnitřní straně stehen. Nemoc je nakažlivá. Aby se nemoci zabránilo, postarejmež se holubům o suchý a chladný holubník, o dostatek čerstvé vody a o pokrm smíšený s rozsekanou zeleninou, salátem, zelím neb špinátem. Také léčí se nemoc natíráním chorých míst čistým petrolejem.

Oční nemoc holubů také se zdá ve spojení býti s drobnohlednými cizopasníky (Gregarinami a j.). Při nemoci té zblednou víčka oční, z koutku vytéká z počátku řídká, pěnivá, později pak hnisavá hmota, která oko tak zalepí, že holub se potácí a jako slepý všude narazí. Nemoc je nakažlivá a za krátkou dobu zachvátí všechny holuby. Přísné oddělení nemocných, teplý ho-

lubník, čerstvý vzduch a největší čistota přispívají k pozdravení. Doporoučí se hnis odvlhčiti vlažnou vodou a jej smýti, štětičkou potírati oční víčka roztokem modré skalice; (0·05 skalice na 25·0 destilované vody), neb slabým roztokem pekelného kaménku (Argentum nitricum — 0·07 pek. kam. na 30 destilované vody), neb potírati víčka bílou cinkovou mastí. Známý chovatel holubů Oettel odporučuje též pro nemocného ptáka každý druhý den lžičku odvaru ze slanečka, čehož prý s velmi dobrým prospěchem používal.

Rýma neb *frkačka* jest zánět slizní blány nosní, nastuzením povstalý, a přechází obyčejně sama beze všeho léčení v krátkém čase, beze zlých následků, zvláště za teplého a stálého počasí; vystoupí-li však náhle prudce u větším stupni pod jménem *krup*, bývá i velmi nebezpečnou. Z nosních otvorů a z očí vytéká hnisavá, páchnoucí hmota, které stále přibývá, tak že někdy celou průdušnici naplňuje a udušením hrozí; nemocný pták má stále zimnici, rychle vysýchá a za několik dní pojde. Příčinou nemoci bývá: špatně provětraný, vlhký a studený holubník, náhlá změna teploty, studené mokro, přílišný a zkažený pokrm, nedobrá voda a nečistota vůbec. Dr. Kunze radí štětičkou natírati zachvácená místa roztokem sody chlorové, která prý hnisavou hmotu rozpouští. V případech lehčích stačí, do vody k pití přimíchati trochu třísloviny (tannin), salycilové kyseliny nebo skalice zelené. Pokrm se dává střídmě, navlhčený a se zeleninou smíšený. Nežere-li holub sám, krmíme ho. Nemocný holub má býti ve zvláštních suchých místnostech; všechno má býti důkladně vycíděno a desinfikováno, protože je nemoc nakažlivá a snadno zkaženou vodou k pití se rozšíří. Těžce nemocné holuby je nejlépe usmrtiti; také trus nemocných má se pozorně odstraniti a spáliti, protože v sobě chová nákazu a nemoc může rozšiřovati.

Zánět průdušnice povstává z nastuzení a bývá provázen chrapotem a sliznatým výtokem ze zobáku, při čemž hlava a oči otekou. Jako lék odporučuje se: med, voda k pití smísená se slabou kyselinou sirnou a cukrem, jen co by měla trochu zakyslou chuť; pokrm rozvlhčený a smísený s troškem cayenského pepře neb zázvoru.

Típec neb *týpyt* jest také onemocnění průdušnice, které poznati lze hlavně dle sípavého neb pískavého hlasu a zatvrdlé bílé špičky jazyku. Nemocný holub je smutný, má zakalené oči, zacpané nozdry, otevřený zobák, červenou sliznici v hrtanu, těžce dýchá, nemůže žráti, často i pojde. Příčinou nemoci bývá: rychlá změna povětří, studené větry, nedobrý pokrm a zkažená voda, zvláště z nádob dřevěných. Wright vysvětluje okorání a stvrdnutí jazyku na špičce tím, že holub, maje průdušnici zanícenou a nozdry zacpané, nucen jest míti zobák otevřený a ústy dýchati, čímž jazyk jeho vyschne. Radí se dávati nemocnému pokrm rozvlhčený a pro čištění po malých lžičkách tuk jaterní.

Také je prospěšno vymývání slanou vodou, občas krmení kuličkami z rozsekaného česneku, soli a měkkého chleba, denně proso a semenec a do vody něco soli Glauberovy.

Na venkově obyčejně se holub jakož i kuře podrobuje zbytečné a bolestné operaci nožem, špendlíkem neb nehtem sloupne se mu totiž zatvrdlá blána na špičce jazyku, namaže se mu jazyk máslem neb lněným olejem někde se mu mimo to protáhnou nosní dírky brčkem péra, což ovšem vše je zbytečno a — holé trýznění.

Dna neb *podagra* objevují se zvláště na nohou. Nemocný holub má nohy opuchlé, zardělé, ztuhlé, kulhá a někdy se nemůže ani postaviti. Příčina nemoci je průvan v holubníku, studená a vlhká podlaha, nastuzení neb oznobení, při tom stuhlý pokrm a špatná voda. Suché teplo, natírání noh máslem, vinnou kořalkou a solí pomohou neb alespoň ulehčí nemocným. Wright radí pro čištění dáti Jalapu nebo i Calomel a na to dvakrát denně pilulku extraktu ocúnu (4 ctgr. extr. colchici na jednu pilulku). Pilulky nutno z lékárny vzíti a pozorně užívati, ježto ocún jest jedovatý.

Křeč a *rheuma* jsou si podobny a povstávají též ze studené a mokré povětrnosti, z nastuzení. Nemocný holub chodí nejistě, prsty má křečovitě staženy a sedí často jen na patách, nohy má slabé a v kloubech nehybné. Někdy stáhnou se křečovitě i svaly krční a stáhnou hlavu do zadu. Odporučují se teplé, suché prkenné místnosti, čistým pískem posypané: koupele,

při kterých se pouze nohy do teplé vody strčí, a pak pozorně otrou a osuší. Užívati se dává oleje hořčičného, jakož i 2 ctgr. opia dvakrát denně.

Nadmuté vole povstává přílišným požíváním suchého pokrmu, který buď větším odměšováním slin nebo i pitím vody ve voleti nabubří a vchod do žaludku zacpe. Tím způsobem zvláště rádi přecpou se voláči. Také prý pochází choroba tato od krmení holubů zmrzlými, vodnatými, plesnivými a zakyslými brambory, nebo vůbec od nezdravého pokrmu a nápoje. Nemocný holub je smutný, rozčepejřený, těžce dýchá, má naběhlou hlavu, nadmuté vole, tvarohovitým hlenem pokrytý jazyk a kyselinou zapáchá ze zobáku. Často zmizí naběhlé a tvrdé vole, když se prsty jemně zmačkuje, hněte a vlažnou vodou polívá; když to nepomůže, musí se vole podél rozříznouti, malou kávovou lžičkou vyčistiti a pak několika stehy kouskem žíně sešíti a sice jen tak, co by se okraje dotýkaly, načež se rána máslem neb collodiem natře. Nežli se rána úplně zahojí, dává se holubu jen málo pokrmu rozvlhčeného. Operaci tu může podniknouti ovšem jen odborník.

Za velkého parna pijí někteří holubi příliš mnoho vody, a sice tolik, že vole třebas i málo a měkkého pokrmu chovalo, zůstává nadmuté jedině vzduchem, který nemůže býti vytlačen, protože vnitřní blány pozbyly pružnosti. Radí se přísnější půst, na drobno rozsekaná cibule nebo česnek a kyselinou sanytrovou mírně smíšená voda k pití. Někde propichují nadmuté vole tenkou jehlou, aby z něho vzduch vyšel.

Průjem, běhavka, vápenka povstává obyčejně od špatného, někdy též od čerstvého, právě sklízeného zrní, někdy i od náhlé změny povětří a nastuzení. Nemocný holub má řídký, bílý, zapáchající trus, kterým bývají ocasní péra znečistěna a slepena. Někdy má i zardělou řiť a konečník. Není-li průjem velký, pomůže vařená rýže, posypaná křídou neb magnesií, také pražený ječmen a oves, smíšený se zeleninou na drobno rozkrájenou. Je-li průjem značný, dává se užívat pilulek z 2 ctgr. opia, 35 ctgr. křídy a rhebarbory a 20 ctgr. cayenového pepře. Jako ochranlivý lék odporučuje se pitná voda smíšená se železem; za tím účelem dávají

někde do vody železný hřebík nebo kus rezavého železa; jinde zase přimíchají trochu kamence

Zácpa (*zástava života*) pochází obyčejně od dlouhého krmení stejným zrním, na př. semencem, žitem, za nedostatku nápoje, při čemž se holub namáhá tvrdý a spečený trus vytlačiti. Dostatek čerstvé vody, měkký se zeleninou smíšený pokrm stačí obyčejně k vyléčení. Někde dávají holubům do hrdla několik kapek dřevěného oleje a natírají řiť tímto neb lněným olejem.

Tučník, sádelník, *neštovička*, *zácpa žlázy huzné* neb *mastné* je nemoc zažívacích ústrojů, při které tuk bývá nedostatečně odměšován, následkem čehož tuční žláza na hřbetě nad ocasem se zanítí, ztvrdne, začasto se i podebere a hnisá. Nemocný holub je smutný, rozčepejřený, štípe ustavičně do zanícené žlázy, žere více, ale očihledě hubne a často na *úbytě* pojde. Příčina tučníku vězí v příliš živné potravě, zvláště když holub málo se může pohybovati, a v nečistotě. Kromě toho, že se změní potrava, natírá se zatvrdlá žláza obměkčujícími mastmi neb tukem, když pak se již podebrala, propíchne se jehlou a vytlačí se opatrně hnis, načež se tukem natírá tak dlouho, až se zahojí. Wegener radí natírati tvrdou žlázu několikrát za den collodiem, čímž dříve se podebere. Obyčejně takový holub zůstane slabý a choroba se opakuje, zvláště po pelichání; proto je nejlépe jej vykrmiti a pak k snědku zabíti.

Úbytě. Jako po předešlé chorobě, tak i po mnohých jiných nemocech následuje úplné vysílení, proti kterému není léku. Holub je slabý, líný, smutný, nemá chuť k jídlu, oči, zobák, jazyk má přižloutlý, tuční žlázu zatvrdlou, stále více chřadne a hubne, až pojde. — Někdy se jeví podobná choroba, kterou považovati lze za *slabost*, jež povstati může z předráždění soustavy nervové leknutím, neb slabostí již vrozenou, neb když holub často a dlouho byl držen ve výstavách, anebo když nebyl patřičně ubytován a stravován atd. V takových případech hledí se příčina vypátrati a odstraniti; hojný a dobrý pokrm, čerstvá železitá voda, jakož i malé dávky chininu mohou holuba opět uzdraviti.

Závrať pochází od neobyčejného návalu krve k mozku následkem velkého horka nebo i přílišného krmení. Holub zachvácený potácí se jako opilý, běhá do kola až padne jako bez sebe, vzpamatuje se za chvíli ale za krátko totéž se opakuje. Nejlepším prostředkem jest, polévati hlavu studenou vodou, dávati holubu méně a lehčí potravy a jako lék: ricinový olej neb Jalappu (1 grm.) s calomelem (7 ctgr). V případě, že závratí trpící holub se poleká neb rozzlobí a s některým svým soupeřem se rváti počne, snadno bývá mrtvicí raněn.

Zobničkou nazývají holubáři nemoc, při které má holub zobák bledý, hrbolatý, hlas sípavý neb hvízdavý, hlavu oteklou a nohy naběhlé. Někdy se mu vyrazí boule, které se podeberou a provalí, zvláště u kořene zobáku. Má se za to, že tento neduh přichází od nečistého žrádla a od dlouhého uzavření holubů Holubu dá se zdravý a dobrý pokrm, na talířek vepřové sádlo se solí a do pitné vody trochu ledku. — Podobné boule, hlízy a vředy vyskytují se také někdy i na všech částech těla a povstávají buď nečistotou, nezdravým pokrmem, udeřením neb poraněním. Často je potřebí hlízu napíchnouti neb rozříznouti, aby hnis mohl vytéci, ránu pak vlažnou vodou vymývati a tukem natírati.

Chrastavost nebo *prašivost* jest vyraženina, pocházející od tělesné nečistoty; jest nakažlivá a proto se mají nemocní holubi od zdravých hned odloučiti. Na místě, kde je vyrážka, vypadá peří, a na holých místech lze prašivost viděti; tato se má dvakrát denně natírati smíšeninou ze dvou dílů vepřového sádla s jedním dílem terpentýnového oleje. Do vody pitné dá se trochu surmy (sirníku antimonového).

Potnice neb *černička* jmenuje se nemoc, při které se holubice neb holub, když na vejcích sedí, příliš potí; je pod břichem mokrý, peří má tam rozdrchané a lepkavé a spodek těla přičernalý. Soudí se, že pochází od zkaženého žrádla a od nezdravého vzduchu v holubníku. Holub takový má se koupati neb mýti několikrát za den v studničné ledkové neb solné vodě a pak v suchém šatu neb na slunci osušiti. Zčerná-li holubu kůže pod břichem, pojde v brzkém čase.

Otrávení zřídka se vyskytuje. Holubi dobře znají rostliny jedovaté a semen jejich nežerou; jen náhodou mohou něco sezobati, co bylo jedem napuštěno a pro myši, krysy a j. určeno, nebo mohou se nažrati zrní zúmyslně otráveného, v roztoku skalice modré, utrýchu atd. namočeného. V případech takových ovšem se neví, jakého jedu holub požil, proto také nelze určiti, jaký protijed by se mu dáti měl. Je-li však podezření nějakého otrávení, dá se holubu čerstvé mléko. Aspoň jest to nejlepší protijed při otrávení minerálními jedy. Jinde se radí sliznaté odvary, bílek, také dřevěný neb lněný olej. Obyčejně však přichází pomoc pozdě, zvláště požil-li holub více jedu.

Poranění mohou býti rozličného druhu. Přiskřípne-li se holub neb otlačí-li se, poslouží mu na dotýčném místě studené obklady neb tinktura arniky. Zláme li nohu, obtočí se hnědým pijavým papírem, který bílkem napuštěn ztvrdne: mnohem lépe však poslouží dřevěné destičky. Je-li zlomenina na stehně, ostříhá se nejdříve peří, pak se narovná zlámaná noha tak, aby zlomené částky kosti dobře k sobě přiléhaly, načež se do destiček zaváže. K destičkám se nejlépe hodí bezové rovné větvičky přiměřené tloušťky a délky. Rozštípne se přiříznutá větvička po délce na dvě stejné půlky, stržeň (dřeň, jádro, duše) se vyjme, do bezových dutých půlek se dá zlomená noha a dobře, nikoli však ztuha, se obváže. Destičky nesmí se dříve odstraniti, až kost dobře sroste, což trvá obyčejně 6 neděl. Je-li kost roztříštěna, musí se třísky vyjmouti neb uštípnouti, dříve nežli se noha narovná a obváže. Při hojení sluší přihlížeti, aby se holub neplašil a v destičkách obvázané nohy si neporouchal. Zlomená křídla nutno též obvazkem opatřiti; radí se letky neb křídelní péra urovnati, asi na 2 neb 3 cm. nad špičkami pevně svázati, a pak přes obě křídla široké ovinovadlo neb obvazadlo dáti.

Rány menšího druhu se vyčistí a natírají buď máslem neb kollodiem. Na větší rány dávají se studené obklady, krvácejí-li silně, položí se na ně troud, hubka, popel atd.; objeví-li se t. zv. „*divoké maso*“, připálí se pekelným kaménkem.

Někdy mívá holub, zvláště starý, *dlouhý ohnutý neb křivý zobák*, který mu při sbírání zrní překáží, někdy má zase dlouhé drápy nebo nehty, zvláště když dlouho byl zavřen, a při chůzi si jich nemohl ubrousiti. Obé možno napraviti přiříznutím ostrým peroŕízkem.

Zůstane-li holubu něco v krku vězeti, čeho nemůže spolknout neb co jej dusí, dají se mu žráti malé kousky chleba, máslem namazané, neb se mu vstrčí do krku tenký, hladký a tupý neb na konci zakulacený, olejem nebo máslem natřený proutek. Dá-li se věc v krku uvízlá ohmatati, může i také zevně prsty volně do volete postrčena nebo vpravena býti.

Nemůže-li holubice vejce snésti, radí se, šimrati řiť a při tom prsty zvolna tlačiti vejce k řiti, nebo do řitě dřevěný olej vstříkati a když to nepomohlo, řiť ostrým nožem nařiznouti, která se brzy, sama sebou zacelí. Jiní dávají užívati olej ricinový a vstřikují malou stříkačkou s pružnou, tenkou násadkou, do řitě olej olivový. Dr. Baldamus radí velmi dobře posaditi holubici nad teplou páru. K tomu cíli se naleje do polovic hrnku vařící voda, na okraj jeho se zavěsí ceďák, tak aby jeho dno bylo několik palců nad vodou, přes ceďák se volně položí síťka, síťovaný neb řídký šátek, na který se posadí holubice a přikryje jiným silnějším šatem tak, aby jen hlavu venku měla a volně mohla dýchati. Když by vejce až do večera nesnesla, postaví se hrnek na teplé místo. Z rána bývá již vejce na ceďáku a holubice, horkem ovšem zemdlená, nabude brzo veselosti a čilosti.

Rozhlédněme se po Praze, jak se vede mnohým holubům pod střechami ubytovaným a holubům, kteří hnízdí beze vší dohlídky, jako holubi divocí v děrách a výklencích domů a věží. Na některých místech lze s podivením pozorovati, kterak jeden párek holubů pouze v otevřeném výklenku za některou kamennou sochou neb vásou větru i dešti, v zimě pak mrazu a sněhu vydán, po mnoho let již hnízdí. Holoubata jejich se vyvedou; nikdo jich nevybírá, vybrati nesmí a pro výšku často ani nemůže. Nějaký čas se mladí holubi zdržují na římsách a střechách blízko hnízda, z kterého se byli vylíhli, později pak někam zalétnou a vy-

hledají si asi podobný příbytek, jako jejich rodiče. Nikdo jim nezasýpá; pokrm si hledají sami, v létě i daleko za Prahou na polích, v zimě pak na náměstích, ulicích a v cizích dvorech; často nacházejí i dobrodince, kteří jim na římsy před okny každý den zasýpají rozličný pokrm; drobný chléb, housky, brambory, hrách, čočku a všelijaké kuchyňské odpadky. Takto pokrm nacházejíce přežijí holubi u nás zimu pod šírým nebem i nemusí táhnouti do zemí teplejších, jako naši holubi divocí, ve skalách a dutých stromech bydlící. I ti by u nás přezimovali, kdyby jim někdo potravy poskytl. Jedině nouze o potravu a hlad je nutí k cestování, neb zimu by snesli právě tak dobře, jako v městě volně se zdržující. Snesou mrazy v Čechách malincí ptáčkové, jako sýkorky, králíčkové a střízlíčkové, proč by jich nesnesli statní a hustě opeření holubi?

Jak šťastni jsou holubi v lesích a skalách! — Nepotřebují lékaře. Proč? — proto že si zařídí byt dle své vůle, že vedou domácnost a spořádaný život dle vlastního, od přírody jim daného vnuknutí. Zajisté, že nepodléhají tak četným nemocem jako holubi domácí, a když je nemoc stihne, zvláště je li druhu lehčího, vyléčí se sami, znají dobře léky v přírodě, najdou si je a při tom jim pomáhá čerstvý vzduch, čerstvý nápoj a přiměřený pokrm. I zlomené kosti jim srostou beze vší pomoci a bez destiček, třeba někdy i na křivo; takto zhojených neb srostlých kostí jak od ptáků tak od čtvernožců, lze dosti viděti v každé anatomické sbírce i u soukromníků. — Hnizda mají čistá a nikdo jim jich nenatírá anýzovým olejem neb jinými věcmi.

Příčinu skoro všech nemocí holubů domácích hledati lze jedině ve špatném ubytování, v nezdravém pokrmu a nečistém nápoji, čehož vinu nese v prvé řadě holubář.

Zkoumejme proto své holubníky, věnujme péči svým miláčkům na všech stranách a zajisté doděláme se takých výsledků, jakých si přejeme.

Končíme pojednání své, přejíce holubářům českým mnoho zdaru!

REINWARTOVA

HOSPODÁŘSKÁ KNIHOVNA.

Č. 1. **Praktický včelař.** Stručný návod ku včelaření v úlech Dzierzonských. K užitku českých včelařů, hlavně začátečníků sepsal Jan Datel. Čtvrté vydání. Cena 1 zl., poštou zl. 1·05.

Č. 2. **Praktický štěpař.** Krátký návod k sázení, šlechtění a hledění stromů pro náš lid. Napsal Jan Karel Řezáč. Čtvrté vydání. S četnými vyobrazeními. Cena 36 kr., poštou 39 kr.

Č. 3. **Zelinářství.** Praktická kniha pro každého, návod k zařizování a zdokonalení domácích i zelinářských zahrad a pěstování veškerých druhů zelenin i drobného ovoce, koření a žampionů. Napsal Josef Dumek. Druhé vydání. S četnými vyobraz. Cena 1 zl., poštou 1·05.

Č. 4. **Drůbežnictví.** (Chov slepic, hus a kachen.) Návod k rozumnému chovu všeho druhu drůbeže. — Sepsali J. K. Řezáč a Leopold Doležal. S četnými vyobrazeními. Druhé, rozmnožené vydání upravil J. Datel. Cena 70 kr. poštou 75 kr.

Č. 5. **Chov vepřového dobytka.** O chovu, ošetřování, tučnění plemenitbě, nemocech a vzorném zařízení chlévů bravu vepřového. Se zvláštním ohledem k nynějším hospodářským poměrům v Čechách sepsal Karel Hrubý. S četnými vyobrazeními a barvotiskovými přílohami. Druhé rozmnož. vydání. Cena 1 zl. 20 kr., poštou 1·25

Č. 6. **Holubářství.** Poučení o chovu všeho druhu holubů, jich ošetřování, krmení a líhnutí, s uvedením jich nemocí a léčení. Sepsal MUDr. Vlad. Šír. S četnými vyobr., druhé, dopl. vydání. Cena 50 kr.

Č. 7. **Podkovářství a kopytoznalství.** Nauka o rohu a kopytu, jeho kování a všech požadavcích přiměřeného jeho zdravotního stavu. Pro kováře, hospodáře a držitele koní sepsal MUDr. J. Boehm. S četnými vyobrazeními a barvotiskovou tabulkou. Druhé rozmnožené vydání. Cena 90 kr., poštou 95 kr.

Č. 8. **Králikářství.** Nauka o chovu všeho druhu králíků, jich ošetřování, plemenění, zužitkování, s podrobným popisem jich nemocí a léčení. Sepsal MUDr. Vlad. Šír. Druhé vydání upravil Jan Kálal. S četnými vyobrazeními. Cena 40 kr., poštou 43 kr.

Č. 9. **Užitečnost ovocného stromoví.** Návodné praktické pojednání o pěstování stromů a zužitkování ovoce. Sepsal E. V. Řičák. S vyobrazeními. Cena 70 kr., poštou 75 kr.

Č. 10. **O strojených hnojivech,** čeho třeba každému rolníku o nich věděti. Na základě zkušeností nejnovějších sestavil Josef Jettmar. S proslovem J. A. Prokůpka. Cena 80 kr., poštou 85 kr.

Č. 11. **Vinařství.** Hospodářství viničné a sklepní, jakož i návod ku pěstování a rozvádění vinné révy kolem stavení. Sepsal Josef Šimáček. Druhé vydání. Se 74 vyobraz. Cena 1 zl., poštou zl. 1·05.

Č. 12. **Drobné ovoce.** Pěstování srstky (angreštu), rybízu, malin, jahod, ostružin, brusin, borůvek a j. Spolehlivý rádce při uschovávání, sušení, nakládání a zavařování drobného ovoce, s návodem k výrobě ovocných vín, šťáv, octa, povidel atd. Sepsal Jos. Horník. S vyobrazeními. Druhé vydání.

Č. 13. **O hnoji chlévském** a veškerých přirozených hnojivech a hnojivých odpadcích i dělání kompostů polních a lučních. Napsal Frant. Uher. S vyobrazeními. Cena 40 kr., poštou 43 kr.

Č. 14. **Zavařování, nakládání a zužitkování veškerého ovoce, zeleniny, hub a bylin v domácnosti.** Sepsal Č. Vorlíček, cukrář a dílovedoucí v továrně na cukrovinky. S vyobrazeními. Vydání druhé, zúplna přepracované a značně rozmnožené. Cena 80 kr., poštou 85 kr.

Č. 15. **Brambory.** (Zemáky.) Nauka o racionelním pěstování a vhodném výběru odrůd bramborových k účelům potravným, krmným a průmyslovým. Sepsal H. V. Burian. S četnými vyobrazeními. Cena 60 kr., poštou 63 kr.

Č. 16. **Chmel,** jeho význam, vypěstování a ošetřování. Na základě literatury odborné a vlastní zkušenosti napsal Jan Tomeš, ředitel hospodářské školy. Se 74 vyobr. Cena zl. 1·80, poštou zl. 1·90.

Č. 17. **Chemie všeobecná a nauka o výživě rostlin** pro nižší hospodářské školy a k poučení rolnictva. Sepsal J. J. Patzak. Třetí vydání. S 22 obrazci v textu. Cena 65 kr., poštou 70 kr.

Č. 18. **Směsky semenné a pícní,** jich význam, důležitost, sestavování a pěstování. Směsky jetelotravné jako zdroje větších, jistějších a lepších užitků pícních s četnými příklady směsek těch a s návodem, jak osivo pro ně vypěstovati. Směsky Wagnerovy a směsky odrůd. Napsal Josef Munzar. S četnými vyobrazeními. Cena 70 kr., poštou 75 kr.

Č. 19. **Obilniny.** Rostliny stébelnaté, moučnaté. Cerealie. Podrobný návod ku pěstování veškerých druhů obilnin, hlavně: pšenice, žita, ječmene, ovsa, kukuřice, prosa a p. s poučením o odrůdách, přípravě půdy, setbě, ošetřování během vzrůstu, sklizni a škůdcích. Napsali Ad. Eckert a Josef Munzar. S četnými vyobr. Cena 80 kr., poštou 85 kr.

Č. 20. **Rybnikářství a chov ryb.** Návod o zařizování a využitkování rybníků, chovu, krmení a lovení ryb, s dodatkem o chovu raků. Dle nejnovějších zkušeností a pramenů pro české rolnictvo a chovatele ryb napsal Jos. Babánek. S četnými vyobrazeními. Cena 40 kr., poštou 43 kr.

Č. 21. **Plemenitba,** odchov a ošetřování zvířat hospodářských. Zásady, jichž šetřiti dlužno, aby zvířata za různých vlivů přirozených a odchovaných vlastností, zdárně, rychle a účelům přiměřeně se vyvíjeti mohla. Napsal Richard Purghart. S četnými obrázky. Cena 45 kr., poštou 48 kr.

Č. 22. **Malý rádce zvěrolékařský.** Poučení o důležitějších nemocech a nepravidelnostech při porodu mezi zvířaty k hospodářským účelům chovanými se vyskytujících a o kování koní. Pro rolníky a žáky hospodářských škol napsal A. Zeman, c. k. okr. zvěrolékař. S vyobrazeními. Cena 60 kr., poštou 65 kr.

Č. 23. **Zelené hnojení,** jeho význam, důležitost a upotřebení. Na základě nejnovějších pramenů, zkušeností a literatury odborne napsal A. Kolárský. Cena 40 kr., poštou 43 kr.

Č. 24. **Mlékařství a sýrařství.** Pokyny k vědomostem o nabývání, složení, jakosti a vlastnostech (pravidelných i nepravidelných) mléka, dobývání smetany, másla, sýra a jiných výrobků s dodatkem o zřizování společenstev ku zužitkování mléka. Napsal, čerpaje ze zkušenosti, Rich. Purghart. S četnými vyobrazeními. Cena 60 kr., poštou 65 kr.

Č. 25. **Pěstování řepy cukrovky.** Praktický návod ku pěstování řepy cukrovky s poučením o jejím životě, nárocích na podnebí, postupu a hnojení. S přehledem o hnojivech umělých, přípravě půdy, semenu, ošetřování, sklizni a výnosu. Na základě nejnovějších pramenů a dlouholeté vlastní zkušenosti napsal Ant. Kolárský. S četnými vyobrazeními. Cena zl. 1·60, poštou zl. 1·70.

Č. 26. **Ovčáctví.** (Chov ovcí a jich plemena.) Poučení o chovu, užitku, krmení, plemenitbě, křížení a nemocech ovcí všech druhů, o chovu, výživě a zužitkování jehňat, o vlně, její hospodářské ceně a zpracování. Prostředky, jimiž by se ovčáctví naše zvelebiti dalo. Na základě zkušeností nejnovějších českým hospodářům podávají Jos. Bezdíček a Jan Motyka. Vydání druhé, opravené a značně doplněné. S četnými vyobraz. Cena 60 kr., poštou 65 kr.

Č. 27. **Koňařství.** Pojednání o chovu, plemenech, plemenitbě, krmení, užitku, vadách a nemocech koní všech druhů, jak k účelům hospodářským tak i sportovním chovaných, jakož i posuzování jich při koupi. Návod ku poznání a zvelebení našeho koňstva. Příruční kniha pro chovately a milovníky koní vůbec. Na základě zkušeností nejnovějších napsal Jos. Bezdíček. S četnými vyobr. Cena zl. 1·30, poštou zl. 1·35.

Č. 28. **Škůdcové řepy cukrovky** z říše živočišné a jich ničení. Návod ku rozpoznání škůdců řepy cukrovky s poučením o jich životě, rozplozování, způsobu škody a jich praktickém ničení dle všech dosud známých method starších i novějších. Napsal A. Kolárský. S vyobr. Cena 30 kr., poštou 33 kr.

Č. 29. **Chov hovězího dobytka.** (Skotařství.) Praktický návod ku rozumnému chovu, výživě, hlídání hovězího dobytka, jeho využitkování i léčení. O plemenech, vlastnostech a výnosnosti skotu. Na základě nejlepších pramenů a vlastní zkušenosti k užitku českých hospodářů napsal Jan Datel. S četnými vyobr. a barvotiskovými přílohami. Cena zl. 1·60, poštou zl. 1·70.

Č. 30. **Určování počasí.** Souhrn návodů, dle nichž bezpečně souditi lze o povětrnosti, jaká nejen v nejbližší, ale i v pozdější době má nastati. Se slovníčkem přírodních úkazů, dle nichž souditi možno o příští povětrnosti. Ze starých i novějších spisů, jakož i lidového podání sebral a výklady opatřil Bedřich Brandejs. Cena 60 kr., poštou 65 kr.

Č. 31. **Bylinářství, kořenářství či herbář.** Seznam a návod ku pěstování a upravě všech domácích, léčeb. a aromat. (kořenářských) bylin, spolu s jich popisem a označením příroz. stanovisk. Sestavil dle vlastní zkušenosti M. Fulín. S 90 vyobr. Cena 80 kr., pošt. 85 kr.

Č. 32. **Nauka o krmení** a návod k hospodárnému sestavení krmné dávky našich hospodářských zvířat užitkových se zřetelem na střední hodnotu našich krmiv, jakož i tabulky a výpočty obsahu stravitelných živin v těchto krmivech obsažených. Podává Jan Motyka. Cena 65 kr., poštou 70 kr.

Č. 33. **Dusíkaté hnojení.** Stručné poučení, jakým způsobem dodáváme půdě k různým rostlinám kulturním nejdůležitější živinu dusík a jak hnojením dusíkatým lze přivésti tyto k největším výnosům. Dle výzkumů vlastních i jiných, hlavně pokusů Wagnerových napsal Fr. L. Čech. S četnými vyobrazeními. Cena 30 kr., poštou 33 kr.

Č. 34. **Chytání ryb na udici.** Poučení, jak lze ryby všech druhů na udici rozmanitými způsoby chytati, jak nářadí rybářské si pořizovati a nástrahy rybí připravovati. Stručný popis ryb u nás žijících s dodatkem obsahujícím rybářský kalendář, zákony rybářské jakož i návod ku chytání raků. Sepsal Jan Koch. S vyobrazeními. Cena 50 kr., poštou 55 kr.

Č. 35. **Výroba másla, tvarohu a sýra v domácnosti.** Snadný a praktický návod, jak lze vyrobiti mnoho dobrého másla, sýra a tvarohu, s mnohými užitečnými radami a pokyny. Napsala Marie Orlová. S četnými vyobrazeními. Cena 50 kr., poštou 55 kr.

Československé vzory květinových skupin (ornamentů) a jich užití v našem zahradnictví. Napsal M. Fulín. S četnými vyobrazeními Cena 20 kr., poštou 22 kr.

Hnojiva přirozená i strojená, jejich příprava, složení, jakož i návod, kterak jich s prospěchem používati máme. Pro rolnictvo české, jakož i posluchače hosp. škol napsal K. Kohlmünzer. Cena 30 kr., poštou 33 kr.

Chřest (špargl). Naučení o pěstování, sklizni, prodeji, zavařování a sušení chřestu. Na základě zkušeností nejnovějších napsal Josef Svoboda. S vyobrazeními. Cena 20 kr., poštou 23 kr.

Kapesní kalendář zahradnický pro zahradníky a přátele zahradnictví. Redigoval Mart. Fulín, zahradník a redaktor „České Flory". Vkusně vázaný. Cena 80 kr., poštou 85 kr.

Konservování ovoce a zelenin. Jakými způsoby a pomocí kterých přístrojů zužitkuje hospodář své ovoce a zeleninu, aby nejvyššího výnosu dosíci mohl. Časové pojednání, jež českým hospodářům napsal M. Fulín. S 15 vyobr. Cena 20 kr., poštou 23 kr.

Květinářství. Úplný praktický návod ku pěstování rostlin v domácnosti. Podrobné pojednání o květinách všeho druhu, rostlinách cibulovitých, visutých, opletavých, vodních, kapradinách, palmách, o rostlinách tučnolistých, vřesovištních, růžích a pod., jich pěstovaní, ošetřování, množení a požadavcích. Napsal M. Fulín. S četnými vyobrazeními. Cena 80 kr., poštou 85 kr.

Naše české ovoce. Zevrubný popis známých i méně známých osvědčených druhů českého ovoce. Popisuje H. V. Burian. Pět svazků po 20 kr., poštou po 23 kr.

Knihtiskárna Rosendorf a spol. v Praze.